

Mens en Wereld

4e jaargang, nummer 11 • 24 Nov. 1949

MAANDBLAD VOOR BUITENKERKELIJKEN • UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Moedwil of misverstand

EEN onzer jonge literatoren, W. F. Hermans, publiceerde niet zo lang geleden een bundel verhalen onder de titel „Moedwil of Misverstand”. Aan die naam moet ik denken, wanneer ik bezig ben de verslagen te lezen van al wat er zo in de laatste maand van kerkelijke zijde gesproken en geschreven werd over het humanisme en het Humanistisch Verbond.

Er wordt de laatste tijd bijzonder veel gesproken over het moderne humanisme. Van gereformeerd tot vrijzinnigprotestant en Rooms-Katholiek is het een onderwerp op grote en kleinere bijeenkomsten. Op zich zelf is dit een verheugend verschijnsel. Er blijkt uit, dat de ontmoeting tussen Christendom en humanisme veelvuldiger plaats vindt dan vóór de oorlog. De komst van het Humanistisch Verbond zal daaraan niet vreemd zijn. En het spreekt daarbij vanzelf, dat men aan die verschijning moet wennen en dat omtrent het georganiseerde moderne humanisme nogal wat misverstand heerst.

Aanvankelijk was er het wanbegrip van de anti-kerkelijkheid van het Verbond. In de ruim drie jaren van zijn bestaan is dat echter opgeruimd. Op het ogenblik heerst de mening, dat het moderne humanisme uitgaat van de mens zoals hij is met zijn goede en met zijn kwade kanten, en die we nu maar vertrouwen moeten, waarover we maar een beetje optimistisch dienen te zijn, dan komt het in de wereld wel in orde. Deze opvatting, die blijk geeft van de grofste onkunde omtrent de levensbeschouwing van de humanist, doet thans opgeld in kerkelijke kringen met een hardnekkigheid, die bij ons bijna het misverstand zou oproepen, dat men aldaar anti-humanistisch wenst te zijn.

DE grondslag, waarop het Humanistisch Verbond staat, en de uitwerking van de humanistische beginselen bieden geen enkel houvast voor de zonderlinge gedachte, dat de moderne humanist zijn geloof stelt in

de mens zoals hij reilt en zeilt. Er wordt daar juist met nadruk gesteld, dat het humanisme is het geloof in de scheppende mogelijkheden van de mens, die streeft naar de verwerkelijking van bovenpersoonlijke waarden, welk streven juist het essentiële van het mens-zijn is. Het geloof in de mens is daar niet een geloof in een min of meer gave; min of meer gebrekkige realiteit van vandaag, maar een geloof in wat de mens behoort te zijn, en brengt aldus de vervulling van een taak, het dragen van verantwoordelijkheid met zich mee. Zó wordt het

moderne humanisme zonder ophouden gezien in de kringen van het Humanistisch Verbond.

Desondanks bestaat het grote misverstand. Hoe dat mogelijk is? Wel, toen een predikant in een bijeenkomst onlangs een onjuiste bewering uitte omtrent het Verbond en hem gewezen werd op een geschrift, waarin die zaak onzerzijds duidelijk gesteld werd, antwoordde hij: „Een mens kan nu eenmaal niet alles lezen.” Dat is zo. Maar kan men dan wel over alles spreken? Wat het humanisme betreft, schijnt dat in

kerkelijke kringen zo te zijn.

In een lezing voor de Christelijke vrouwenbond heet het: „bij het humanisme staat de deugdzame mens in het middelpunt.” Hier vinden we dus de opvatting, dat het humanisme zou zeggen: wees braaf, wees deugzaam, leef netjes en zoals het hoort, dat is voor je leven voldoende! Niemand zal iets tegen brave en deugdzame mensen hebben, maar wat helpen braafheid en deugd als het gaat om de grote levensvragen? Dan komt het aan op het geloof, dat uitzicht biedt, dat de levensverschijnselen ordent, dat ons de plaats aanwijst waar wij hebben te staan. En dát is voor ons het humanisme, en dan mogen we natuurlijk ook nog braaf en netjes zijn.

Op een samenkomst van vrijzinnig-hervormden klinkt: „in het humanisme zijn mens en natuur de heersende krachten, het driftleven heerst er hard en koud en wreed.

(zie verder pag. 2)

*IN alle mensen is 't Geloof geboren,
Leven, dat Gij er zijt, en komen zult,
Zijt in het gaande, en in een onverloren
Beeld zijn zult als de tijden zijn vervuld.*

*Want onder al de Beelden die ons deelden
Leeft het Geloof aan U: dat kent geen Dood.*

ALBERT VERWEY:
Oorspr. Dichtw. II.

VERSTIKKEN OF . . . VRIJHEID

De hier volgende briefwisseling spreekt voor zichzelf. Wij merken er nog bij op, dat **De Volkskrant** een van de meest gelezen r.k. dagbladen is. (redactie)

Aan Zijn Hoogwaardige Excellentie,
Mgr. J. P. Huibers.
Bisschop van het Bisdom Haarlem.
HAARLEM.

Excellentie,

In de Volkskrant van 16 Augustus kwam een verslag voor van een toespraak die U gehouden hebt ter gelegenheid van Uw jubileum. Daarin wordt volgens de Volkskrant een nauw verband gesuggereerd tussen het humanisme en de kwaadwillenden, die de katholieken door voorbeeld en aantal zouden moeten „verstikken”. Ik moge U er op wijzen, dat in de kringen der humanisten, die zich stellen op het standpunt van het Humanistisch Verbond, door het verband dat U gesuggereerd zou hebben tussen humanisme en kwaadwillenden, en door het bezigen van de term „verstikken” grote verontrusting en oprechte verontwaardiging gewekt is.

Het spreekt vanzelf, dat U het als Uw plicht zult voelen Uw gelovigen te wijzen op de waarheid van het katholicisme tegenover de dwaalleer der anderen; zoals ook de humanist niet anders kan menen dan dat het humanisme een hogere vorm van levensinzicht vertegenwoordigt dan dat der godsdiensten. Bij alle verdraagzaamheid, die voor de humanist geen onverschilligheid is, maar deel van zijn visie op de mens, zal hij zeker erkennen, dat de geestelijke strijd gestreden moet worden zonder verdoezeling der tegenstellingen, om der wille van de waarheid. Verdraagzaamheid betekent voor de humanist de zedelijke eerbiediging van de andersdenkende in zijn eerlijke levensovertuiging, maar sluit daarmee bestrijding van diens denkbeelden niet uit.

Meergenoemde humanisten menen echter in het verslag van de Volkskrant van 16 Augustus gedachten te moeten beluisteren, die de andersdenkende zelve aantasten en hem met, naar ik wel moet aannemen, „geestelijke” verstikking bedreigen. Dit echter zou een breideloze strijd betekenen, waarbij de waarheid niet gediend, maar de menselijke saamhorigheid wel zeer geschondden zou worden. Alvorens een dergelijke strijd, zeer tot schade van de hoge waarden, die ons allen ter harte gaan, zou ontbranden, komt het mij voor, dat allen die in het geestelijk leven verantwoordelijkheid dragen, zouden moeten overleggen, hoe de geestelijke strijd gevoerd kan worden zonder te leiden tot aantasting van de medemens als

zodanig en bijgevolg ook tot burgerlijke discriminatie.

Het is daarom, dat ik U verzoek mij wel in audiëntie te willen ontvangen.

Het komt mij alleszins de moeite waard voor te overwegen, hoe vormen van strijd vermeden kunnen worden, die U naar ik aanneem met mij verafschuwt en die, slechts zouden kunnen leiden tot ontwrichting van het geestelijk leven van ons volk. In verband daarmee zou ik dan tevens gaarne met U de vraag onder het oog zien, of U niet binnenkort gelegenheid zoudt kunnen vinden de door mij gewraakte zinsnede te verduidelijken.

Met verschuldigde hoogachting,
w.g. J. P. VAN PRAAG,
Algemeen voorzitter van het
Humanistisch Verbond.

Haarlem, 20 October 1949.

Geachte Heer,

Uw verontwaardiging na het lezen van het door U aangehaalde bericht uit de Volkskrant kan ik ten volle begrijpen. Ik moge U echter opmerken:

1°. Het woord „verstikken” of iets wat daarmee zou gelijk staan, is door mij niet gebruikt. Evenmin het woord „kwaadwillenden”.

Toen ik het zeer korte en gedrongen berichtje las, ben ik er zelf van geschrokken. Maar, daar op diezelfde dag meerdere bladen, katholieke en niet-katholieke, uitkwamen met veel uitvoeriger verslagen, die de gehele bedoeling duidelijk weergaven, en waarin dat woord „verstikken” natuurlijk niet voorkwam, heb ik daar verder niet op gereageerd. Niemand uit mijne omgeving had dit woord gehoord en iedereen kon begrijpen, dat het een lapsus calami was van den verslaggever.

2°. Wat de zaak zelf betreft:

Niet ieder humanisme achten Wij een gevaar, maar alleen het humanisme, dat geen rekening houdt met God, Die het Begin en het Einde is van den mens, zijn Schepper, zijn Weldoener, zijn Wetgever, zijn Rechter, zijn eeuwig Loon, zonder Wien „de mens” niet kan bestaan. Zulk een humanisme — zonder God — is in rechtstreekse strijd met het Katholieke Geloof en staat gelijk met het volslagen ongeloof. Het spreekt van zelf, dat Wij dit humanisme moeten bestrijden. Maar hoe?

Eenvoudig door het volledig belevan van ons heilig geloof. Daartoe kunnen Wij de gelovigen niet krachtig genoeg aansporen. Reeds de jeugd moet leren volgens het geloof te leven, naar

regelen, welke door de kerkelijke overheid worden gegeven. Hoe beter dit geschiedt, des te krachtiger zal hun voorbeeld op anderen werken en des te groter zal het aantal worden van hen, die God zoeken en des te sneller zal aan de actie van degenen, die van God niet willen weten, een einde komen. Zij worden niet bedreigd met een dood door verstikking, maar zij worden geroepen tot een leven van waarachtig geluk, niet alleen voor deze korte tijd maar voor de eeuwigheid.

Mij dunkt, dat deze wijze van bestrijding niet zo grimmig en zo moorddadig lijkt als het krantenbericht deed vermoeden. Wij hopen dan ook U hiermede een alleszins afdoende en duidelijke verklaring te hebben gegeven.

Met oprechte hoogachting
Uw dienaar in Onze Heer,
† J. P. HUIBERS.
Bisschop van Haarlem.

Moedwil of misverstand

(vervolg van pag. 1)

Het humanisme gaat voorbij aan het diepste en hoogste. Weet iemand wat het diepste en hoogste is? vragen wij. Die dominee, die daar sprak weet natuurlijk wat het voor hem en de zijnen is. Het is duidelijk, dat hij niet begrijpt, dat het voor anderen anders kan zijn.

In een bijeenkomst van een Ned. Herv. Gemeente zegt de predikant: „Het Humanistisch Verbond heeft geen oog voor het feit, dat men niet in de mens geloven kan als men niet in God gelooft. De humanist ziet voorbij, dat de mens de bezieling ontleent aan de Heilige Geest.” De humanist echter heeft z'n ogen niet in z'n zak en ziet heel goed, dat er medemenssen bestaan, voor wie geldt wat die predikant daar zegt. Maar hij ziet ook nog anderen, die diep gelovig zijn en zeer bezielt zonder God en zonder Heilige geest.

En zo gaat het door. Aan zulke uitlatingen merkt men ineens, hoe goed het is dat door het Humanistisch Verbond in Nederland eens duidelijk gezegd wordt op welke geestelijke grondslag een mens kan staan, die niet tot de kerk behoort noch tot een godsdienst. Het klinkt blijkbaar nog ongewoon in vele Nederlandse oren, die zo weinig geluiden opvangen van buiten het eigen kringetje. Maar het zal blijven klinken en men zal ermee vertrouwd raken. Eerst dan is de mogelijkheid geschapen van wederzijdse erkenning van elks rechten en plichten van vrijheden.

B. C.

In de rij der grote humanisten

DE volgende maand zal niet onopgemerkt de dag voorbijgaan waarop de vrouw, die terecht zo vaak de grootste dichteres van ons land is genoemd, tachtig jaar wordt. Want reeds langer dan een halve eeuw zijn haar leven en haar werk innig en onverbreekelijk verbonden met het geestelijke, artistieke, maatschappelijke en politieke leven van het Nederlandse volk.

Reeds het feit, dat bij het noemen van haar naam de gedachten gaan naar zulke grote en belangrijke gebieden van het volksbestaan, bewijst dat Henriëtte Roland Holst een van die zeldzame persoonlijkheden is, die hun stempel drukken op een tijdperk. Zij bezitten de kracht, vorm te geven aan hetgeen diep verborgen de waarheid is van hun tijd. Zij zijn het, die zodoende de geesten wakker maken en richten. De persoonlijkheid van Henriëtte Roland Holst beheerst onze geschiedenis in de jaren tussen 1900 en 1930. Ontelbaren hebben voor hun geestelijk leven zeer veel aan haar te danken. Zij heeft het mede gevormd, hoezeer de inzichten mochten uiteenlopen. Vandaar dat thans van zo zeer verschillende kanten haar tachtigste verjaardag dankbaar wordt gevierd.

VOOR „Mens en Wereld” is deze viering in het bijzonder aanleiding uiting te geven aan gevoelens van dankbaarheid. Het moderne humanisme inspireert zich telkens opnieuw aan de grote figuren der mensheid, waarin het humanisme gestalte heeft gekregen. Daaronder zijn verscheidene Nederlanders, en de rij die begint bij Erasmus en voortgaat over Coornhert, Hugo de Groot, Balthazar Bekker, Spinoza en Multatuli wordt door Henriëtte Roland Holst op waardige wijze voortgezet. De blijvende waarden van het humanisme: het geloof in de mogelijkheden van mens en mensheid, de strijd om de verwerkelijking van de door de mens erkende waarden, het daaruit voortvloeiende streven naar sociale gerechtigheid en geestelijke vrijheid — zij alle hebben in Henriëtte Roland Holst hun moderne vorm gekregen. En het meest waardevolle daarbij is, dat zij het niet alleen doet in de gedachte en in het dichtерlijke woord, maar tevens

metterdaad. De liefde voor de gerechtigheid drijft haar, die geboren is voor de droom en voor de schoonheid, naar het maatschappelijke en politieke werk. Hoevele malen heeft haar stem in Nederland manend geklonken, wanneer wij dreigden te vergeten, dat de gerechtigheid meer is dan een ge-

en de sociale verantwoordelijkheid levende humanistische waarden zijn in het Nederlandse volksleven, dan is dat ondenkbaar zonder het leven en het werk van Henriëtte Roland Holst.

DE 19e eeuwse emancipatie van de vrouw heeft in haar een van de schoonste vruchten voortgebracht, omdat Henriëtte Roland Holst de vrijmaking van de vrouw altijd heeft gezien als geldend voor alle vrouwen, die leven in slaafse dienstbaarheid en de conventie van ondergeschiktheid. Het zoveel gesmade 19e eeuwse vooruitgangsgeloof openbaart zich het edelst in haar, die het verbindt met het humanistisch geloof in de verwerkelijking van mens en mensheid. Het twintigste-eeuwse zoeken naar eenheid en samenwerking, naar verdraagzaamheid en wederzijdse waardering, vindt in haar, die zo lijdt onder de verscheurdheid, de krachtigste voorstandster. En het moderne beseft, dat de mens bij politiek en economie en sociaal werk alleen niet leven kan, maar deze werkzaamheden dient te voeden uit de bron ener activerende levensbeschouwing, is reeds vele jaren in haar werk krachtig tot uiting gekomen.

Zij, die in haar jeugd de vrijheidsstrijders George Washington, Kosziusko, Garibaldi tot haar helden had, verbindt ons land met enkele grote figuren van de laatste honderd jaar: met de Engelsman William Morris, de Rus Leo Tolstoi, de Fransen Jean Jaures en Romain Rolland, de Voorindiër Gandhi. Door haar heen heeft het geestelijk leven in Nederland contact met veel waardevols uit de gehele wereld. Bij haar tachtigste verjaardag zij Henriëtte Roland Holst daarvoor onze dank gebracht.

B. C.

Bij haar tachtigste verjaardag

(cliché Nw. Utr. Dagbl.)

eerbiedigd woord. Hoevele malen heeft de vrijheid, in het nauw gebracht, in haar een vurige, hartstochtelijke verdedigster gevonden.

Onnaspeurlijk zijn de invloeden die van de enkeling uitgaan naar de samenleving. Maar zeker is dat zij het zijn, die de waarden levendig houden welke voortdurend gevaar lopen onder te gaan. En als thans het ondogmatisch geloof, de persoonlijke vrijheid

MENS EN WERELD

is het orgaan van het Humanistisch Verbond. Redactieraad: Dr J. C. Brandt Corstius, Maurits Dekker, Mr A. Stempels, Adres Redactie: A. van Ostadelaan 147, Utrecht — Adres Administratie: Bleyenburgerstraat 1, telefoon 10163, Utrecht. Postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht — Advertentie-tarieven op aanvraag. Kleine advertenties voor particulieren f 1,— per regel: kolombreedte 58 mm. — Abonnementscondities: Leden: gratis, niet-leden: f 2,50 per jaar. — Prijs losse nummers f 0,20. — Condities Lidmaatschap Humanistisch Verbond worden verstrekt door: Centraal Bureau, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht.

Goethe en Lavater

De manier van de dingen te beschouwen, die mij is aangeboren en die ik altijd heb gehanteerd, heeft mij zo overtuigend God in de natuur en de natuur in God doen zien, dat deze kijk op het leven de grondslag vormde van heel mijn bestaan.

Goethe, *Annalen*, 1811.

Alle uiteenzettingen tussen humanisten en aanhangers van een openbaringsgodsdienst zouden veel aan scherpheid en geprikkeldheid verliezen, als men begreep, dat meestal twee religieuze types tegenover elkaar staan. De gelovige in een openbaring ziet in het agnosticisme, het bewuste niet-weten van de humanist niets dan leegte, armoede en wanhoop. De religieuze humanist voelt in alle transcendentie, in alle aan historische gebeurtenissen gebonden religieuze voorstellingen iets van „bijgeloof”, een soort van magisch materialisme. Psychologisch en wijsgerig zou hier veel over te zeggen zijn; ik wil het probleem liever aan een door twee grote figuren uit de Europese cultuurgeschiedenis duidelijk trachten te maken, — Goethe en Lavater. (Over Lavater verscheen enige jaren geleden in Zwitserland van de hand van een achter-kleindochter een buitengewoon boeiende biografie („Genie des Herzens”, die tegelijkertijd ook een beeld geeft van de tijd van verlichting en Sturm und Drang.)

De vriendschap tussen Goethe en Lavater heeft iets ontroerends. Lavater, waarlijk een Christen en een „Genie des Herzens”, moet een fascinerend mens geweest zijn, en hij was congeniaal genoeg, om het bijzondere in de jonge dichter te herkennen. Maar Lavater was ijveraar; hij had zich in Christus en Christus in zich zo diep beleefd, dat hij maar niet begripen kon, dat Goethe zijn bijna handtastelijke werkelijkheid niet „grijpen” kon; steeds weer poogt hij zijn vriend van zijn waarheid te overtuigen. Goethe heeft generlei bekeringsbehoefte. Als Lavater maar begripen wilde, dat de mensen verschillend zijn. Allervermakelijkst is het gedicht „Diner zu Koblenz” (Zomer 1774):

*„Zwischen Lavater und Basedow
Sass ich bei Tisch des Lebens froh”*

Links en rechts van hem beginnen die twee grote theologen metafysische problemen te kraken als of het noten waren. Goethe laat hen praten.

*„Und ich behaglich unterdessen
Hätt' einen Hahnen aufgefressen!”*

En het gedicht eindigt met de beroemde verzen:

„Und, wie nach Emaus, weiter ging's

*Mit Geist- und Feuerschritten;
Prophete rechts, Prophete links,
Das Weltkind in der Mitten!”*

Oerhuivering

Enige jaren later schrijft Goethe aan zijn vriend de mooie zin: „Geloof mij, het onderaardsche is even natuurlijk als het bovenaardse, en wie overdag en onder de blote hemel geen geesten bezweert, roept ze ook niet op om middernacht in een gewelf.” (22.6.1782). Het is van het grootste belang, deze zin niet verkeerd uit te leggen, — b.v. als uiting van een platvloers rationalisme. Niets is immers voor de oude Goethe zo essentieel menselijk, als „das Schaudern”, de oerhuivering. Maar wie de godheid niet in het heel natuurlijke ziet, wie de huiver niet op klaarlichte dag heeft gevoeld, alleen maar te middernacht en tegenover occulte sensaties, die is nog niet tot in de voorhof van het eigenlijk religieuze doorgedrongen.

Steeds nog geduldig tegenover Lavaters bekeringspogingen herhaalt Goethe zijn evangelie: „Ik verlies die Lavater, die ik ken en lief heb; ik zie alleen maar de scherpe lijn, die zijn vlammend zwaard snijdt.....

Hij houdt het evangelie zo als het er staat, voor de goddelijke waarheid. Mij zou een duidelijke stem van de hemel niet overtuigen, dat het water brandt en het vuur blust, dat een vrouw zonder man baart en dat een dode opstaat; eerder beschouw ik dit als een lastering van de grote god en zijn openbaring in de natuur.” En verder:

„Jij vindt niets mooier dan het Evangelie; ik vind duizend geschreven bladen van vroegere en tegenwoordige, door god benadigde mensen even mooi en nuttig en onontbeerlijk voor de mensheid...” En de brief eindigt met de aangrijpende smeekbede: „Hauch mich mit guten Worten an und entferne den fremden Geist.” (9.8.1782)

Op een hernieuwde poging van Lavater schrijft Goethe dit wonderlijk mooie antwoord: „....Grote dank verdient de natuur, dat zij in het bestaan van ieder levend wezen zoveel genezingskracht heeft gelegd, dat het zich zelf weer herstellen kan; en wat zijn die duizendvoudige godsdiensten anders dan uitingen van deze geneeskracht. Mijn pleister helpt bij jou niet, de jouwe niet bij mij. In de apotheek van onze vader zijn vele recepten. Wij moesten eigenlijk eens onze twee geloofsbelijdenissen in twee kolommen naast elkaar plaatsen en daarop een Vredes- en tolerantie-verbond oprichten. (4.10.1782).

Enige maanden daarvoor had Goethe al aan Mevrouw Von Stein geschreven: „Hierbij een deel van Lavaters „Pilatus”. Ik kan er niets over zeggen. De geschiedenis van de goede Jezus begint mij zo de keel uit te

hangen dat ik ze van niemand dan misschien alleen van hem zelf zou willen horen...”

„Aarde een kogel”

„Hij (Lavater) lijkt mij een mens, die mij breedvoerig uiteenzet, dat de aarde precies een kogel is, die dat op de bondigste manier bewijst en mij ervan overtuigt, dat hij de meest juiste begrippen van astronomie en de kosmos bezit! Wat zouden wij nu zeggen, als zo'n man zijn betoog besloot met: tenslotte moet ik het nog even over het belangrijkste van het geval hebben n.l. dat deze wereld op de rug van een schildpad rust, omdat zij anders in de afgrond zou wegzakken.”

„Vergeef deze vergelijking; in mijn ogen zijn bij Lavater het grootste mensenverstand en het grofste bijgeloof door de allerfijnste en onverbreeklijkste band verbonden.”

Lavater schrijft in 1787 uitsluitend voor Goethe een boek, om de goddelijkheid van het christendom te bewijzen. Goethe schrijft een woedende brief, verstuurt hem niet en zwijgt. Hij zat toen in Italië. Steeds meer heeft de natuurwetenschap hem gegrepen. Steeds wonderlijker lijkt hem de antropomorphe god die zich in afwijkingen van de natuurwetten en in geschriften die voor velerlei uitleg vatbaar zijn, openbaart; terwijl hij, Goethe, tussen planten en stenen de heerlijkheid der godheid aanschouwt, waarvoor hij naam noch bewijs nodig heeft...

In 1793 komt Lavater naar Weimar; Goethe is net in Frankrijk. Herder, zelf theoloog, brengt in sarcastische brieven Goethe van alles op de hoogte, wat in de kring van Lavaters dweepzieke vrienden gebeurt. Kentekenend is Goethe's brief aan Fritz Jacobi: „Van Lavaters tocht naar het noorden heb ik vernomen, ook dat hij onderweg de filosofen van de dag gehuldigd heeft (Lavater was ook bij Reinold, de Kantiaan, in Jena geweest). Daarvoor zullen zij hem dan ook bij gelegenheid de wonderen door een achterdeurtje in de woning van het gezonde verstand weer binnenlaten... Hij is Weimar ook gaan verkennen. Ons gedeceerd heidendom heeft hem echter gauw weer verjaagd...”

„Dichtung und Wahrheit”

Ik ga op de verdere historische bijzonderheden niet verder in. Zoals men weet, heeft Goethe later in *Dichtung und Wahrheit* zeer mild en hartelijk over zijn oude vriend gesproken.

Voor ons humanisten is het natuurlijk verheugend, eigen problemen en oplossingen bij Goethe terug te vinden en ons zelf en onze denkwijze dieper en bewuster te begripen. Belangrijker lijkt mij echter nog het volgende:

De uiteenzetting tussen twee zo nobele en geniale mensen als Lavater en Goethe toont ons overduidelijk, dat bepaalde typeverschillen intellectueel en logisch niet overwonnen kunnen worden. Hebben wij ons met deze gedachte helemaal vertrouwd ge-

(zie verder pag. 5)

Gedicht en Lezer

EEN DICHTER van het hart" heeft men J. C. Bloem terecht genoemd, doch men zou daar ter nadere bepaling aan willen toevoegen: van het rijke hart in de aanvang, van het ontluisterd hart in zijn latere jaren. Want toen langzamerhand bij het ouder worden het vermogen tot ontroering afnam, voelde de dichter zich ondergaan in de sleur der grauwe dagen en wat restte aan illusie, verlangen en droom, werd door een toenemende bitterheid en onverschilligheid verstikt. Zo is het hart in hem

„.....een instrument, sleetsch en vervuild, geworden,
De ziel een trekhond voor de dagelijksche kar".

Voor een dichterschap, dat leeft bij de gratie van de ontroering, een noodlottig minimum, doch het wonder van Bloem is hierin gelegen, dat hij deze leegte heeft weten om te zetten in de volheid van werke-
zijn moed tot de naakte waarheid.

door
P. C. J. Reyne

lijke poëzie. Waar Baudelaire om bad: de kracht om het eigen hart zonder afkeer te bekijken, is werkelijk Bloem's deel geworden en zijn grootheid wordt voor een niet gering gedeelte bepaald door

Hoewel het gedicht „De Dapperstraat" nog een mildere toon heeft, (er is zelfs een enigszins optimistisch element in te bespeuren: „Alles is veel voor wie niet veel verwacht"), heeft het als geheel toch de ontnuchterde gestemdheid van het latere werk.

Men hoede zich er voor, in dit verkiezen van „de grauwe stedelijke wegen" boven de vrije natuur een niet helemaal gemeente uitval te zien. Wie zich de beklemmende stijlloosheid van de Amsterdamse volksbuurt, die Dapperstraat heet, kan voorstellen, begrijpt onmiddellijk wat de dichter bedoelt: deze straat maakt hem „domweg gelukkig", omdat die als de uitdrukking gevoeld wordt van de eigen lege zielloosheid. Ontluistering, ook hier, want het wonder van het leven, dat was vroeger de verrukking van een lenteavond of de weemoed van een herfstmorgen en dat is nu..... een miezerige motregen in de Dapperstraat.

DE DAPPERSTRAAT.

*Natuur is voor tevreden en leegen.
En dan: wat is natuur nog in dit land?
Een stukje bosch, ter grootte van een krant,
Een heuvel met wat villatjes er tegen.*

*Geef mij de grauwe, stedelijke wegen,
De in kaden vastgeklonken waterkant,
De wolken, nooit zoo schoon dan als ze, omrand
Door zolderramen, langs de lucht bewegen.*

*Alles is veel voor wie niet veel verwacht.
Het leven houdt zijn wonderen verborgen
Tot het ze, opeens, toont in hun hoogen staat.*

*Dit heb ik bij mijzelf overdacht,
Verregend, op een miezerigen morgen,
Domweg gelukkig, in de Dapperstraat.*

Uit: „Verzamelde Gedichten".

J. C. BLOEM (geb. 1887).

Dankbare gevoelens bij een afscheid

Een lid van het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond, en wel een, die van de oprichting in Februari 1946 af aan het Verbond mede de leiding heeft gegeven, moet dit werk thans neerleggen uit tijdgebrek.

Prof. Mr H. R. Hoetink is de eerste voorzitter geweest van het Humanistisch Verbond. Hij was daarvoor de aangewezen man, reeds daarom al, dat hij kort na de bevrijding een geschrift over het moderne humanisme het licht had doen zien, waarin principieel helder werd gesteld, hetgeen in vele opzichten enkele maanden later de grondslag van het Verbond zou worden. Gedurende zijn lidmaatschap van het Hoofdbestuur heeft hij menigmaal door zijn weloverwogen adviezen en heldere inzichten het Verbond helpen heenkomen over de moeilijkheden der eerste jaren. Daarvoor zijn wij hem zeer dankbaar en voelen wij in hem een bekwaam hoofdbestuurder te missen.

Wij spreken hier de wens uit, dat Prof. Hoetink in woord en geschrift de zaak van het moderne humanisme nog menigmaal zal voorstaan, een wens, die wordt ingegeven door de dankbaarheid voor het vele, dat hij als Hoofdbestuurslid heeft gedaan.

Henriëtte Roland Holst-Stichting

Naar aanleiding van de wens van de dichteres Henriëtte Roland Holst, dat op haar tachtigste verjaardag niet iets voor haar zou worden gedaan maar voor de jeugd, is een stichting in het leven geroepen met het doel een grondkapitaal bijeen te brengen voor aankoop en beheer van een gebouw met terreinen, waar kinderen van alle gezindten ontspanning kunnen vinden en waar tevens gelegenheid wordt geboden, in samenwerking met daartoe bevoegde instanties, tot vorming van jeugdleiders. Een en ander gedragen door een geestesgesteldheid, die gekarakteriseerd wordt door het levensdevies van Mevrouw Roland Holst: „Verantwoordelijkheid van allen voor alles". Gelden kunnen worden gezonden door storting op het gironummer 42151 van de Henr. Roland Holst-Stichting of per postwissel. Een of ander op het adres van de Stichting bij notaris E. Bennink Boelt, Keizersgracht 622, Amsterdam.

Goethe en Lavater

(vervolg van pag. 4)

maakt, dan wordt het ons mogelijk, de „andere" en zijn wijze van denken en schouwen te begrijpen, te eerbiedigen en lief te hebben. Zo herhaalt de grijsaard Goethe op een

ietwat plechtigere manier het evangelie van de jonge Goethe: „In het rijk van onze vader zijn vele provinciën" (Aan Gravin v. Bernstorff—Stollberg 1823). En in 1826 aan Reinhard: „Heel veel kan en moet naast elkaar bestaan, wat zich graag wederkerig zou willen verdringen: de wereldgeest is toleranter dan men denkt..."

Kunstenaar en samenleving

DE Nederlandse kunstenaars zijn begin October in den Haag bijeen geweest op een congres, dat zowel om het daar behandelde als om de genomen besluiten, onze volle belangstelling verdient. Verscheidene sprekers hebben hier namelijk de taak en de plaats van de kunstenaar in de Nederlandse samenleving behandeld en aan struisvogel-politiek hebben ze daarbij zeker niet gedaan. Men heeft het onomwonden geconstateerd: de moderne kunstenaar is, sociaal gesproken, een ontwortelde; zijn kunst heeft geen enkele functie in het maatschappelijk verband.

Inderdaad, de kloof tussen kunst en publiek is in onze eeuw zo wijd geworden, als waarschijnlijk nooit tevoren het geval geweest is. Dat de kunstenaar zich in verwijfeling gaat afvragen, wat de zin is van zijn werkzaamheid, wanneer zijn werk in het volk geen weerklank vermag te wekken, is begrijpelijk; dat zijn materieel bestaan onder deze omstandigheden geen enkele vaste grond kan hebben, behoeft geen nader betoog en dat de kunstenaars bij elkaar komen om zich over deze problemen te beraden, bewijst hoe hoog de nood eigenlijk gestegen is. Maar dat ze over de kloof heen hun blikken richten op het publiek en zich afvragen, hoe de belangstelling voor hun werk gewekt kan worden, is iets meer dan een bewijs van welbegrepen eigenbelang. Want deze vraag betekent ook: hoe wekken we in de grauwe massa van vegeeterenden een vonk van leven, hoe maken wij de horde, die schreeuwt om brood en brult bij de spelen, toegankelijk voor de stilte in het eigen hart? Dat deze vraag door kunstenaars gesteld wordt, betekent dat zij het hooghartig individualistisch standpunt der 19de eeuw verlaten hebben en dat ze zich hun verantwoordelijkheid als dragers der cultuur bewust zijn.

Dit blijkt evenzeer uit de uitvoerige resolutie, die op de laatste congresdag werd aangenomen en die voor de Federatie van Beroepskunstenaars een werkprogramma zal vormen voor de komende jaren. Uit meer dan één punt blijkt daar namelijk behalve de bekommernis om speler en instrument, een bezorgdheid om hoorzaal en hoorder.

Begrijpelijke afkeer

Toch vraagt men zich af, of de slinger, die eerst te ver naar de zijde van het individualisme was omhooggehaald, nu losgelaten, niet te ver naar de andere zijde doorgeslagen is. In een begrijpelijke afkeer waarschijnlijk van het vage en al te veel misbruikte woord „cultuur”, hebben de opstellers van deze congresbesluiten veel te sterk de nadruk gelegd op de maatschap-

pelijke functie van de kunstenaar, een tendenz die klaarblijkelijk tot in de woordkeuze doorgewerkt heeft. Zo lezen we deze constatering: „Er is een onderwaardering van kunst en kunstenaar, tot uiting komende in een onderconsumptie van kunst.” In wezen wordt hier het kunstleven gezien als een absoluut maatschappelijk verschijnsel, waarop de wetten en de terminologie van de economie van toepassing zouden zijn. En dit is onjuist, evenals de gelijkstelling van kunstenaar en sociale werker in de volgende zinsnede: „De kunstenaar heeft recht op de sociale voorzieningen, die van kracht zijn voor de overige sociale werkers.” Als deze eis gerechtvaardigd is, dan zeker niet op de grond die hier wordt gesuggereerd.

Is de kunstenaar een sociale werker? Hij kan dat slechts zijn in een gemeenschap, waarin de verschillende werkzaamheden samenstreven naar een ideaal, waarin het besef van de totaliteit des levens beleden

door

P. C. J. REYNE

wordt. In een dergelijke gemeenschap zal hij, die van nature een verbeelders en vertolker van zulk een besef is, door alle maatschappelijke groepen verstaan kunnen worden; ze zullen hem nodig hebben als de man, die hun eigen vloeiend verlangen in tastbare gestalten voor hen stelt en symbolen vindt voor de stroming die het gehele leven richt. Slechts in zulk een gemeenschap is de kunstenaar vanzelf een maatschappelijk werker, maar waar is die in West-Europa te vinden, sinds de bouw van de laatste kathedraal halverwege werd gestaakt!

Wanneer een samenleving de kristallisatie-kern van een grootse centrale gedachte mist, is het voor de kunstenaar onmogelijk een sociale werker te zijn, om de eenvoudige reden dat zijn streven en dat van de maatschappij totaal verschillende richtingen hebben. Hij kan zich dan nog wel in dienst stellen van de machtigen der aarde, doch slechts onder één voorwaarde: dat dezen op zijn minst naast het recht van de wereld het recht van de ziel erkennen. Een Maecenaat kan slechts betekenis hebben, als de maatschappelijke elite tevens geestelijke elite is. In onze maatschappij is dat zeer zeker niet het geval. De kunstenaar vindt geen plaats meer in het sociale verband, hij is gedoemd tot het lot van een uitgestotene.

Stilte

Doch in deze situatie, hoe tragisch die ook is, weerspiegelt zich tevens iets van zijn glorie. Want temidden van de specialisten, opgesloten in het nauwe hokje van bedrijf of beroep, leeft hij uit de verbondenheid van Mens en Al, nauwelijks gestoord door het hysterisch gekrijs der actualiteitenjagers luistert hij naar de stilte die achter de dingen is; in een wereld, die het verschil niet meer weet tussen productiviteit en schepingskracht, is hij de hoeder van de zuivere creativiteit. Afgekeerd van een maatschappij, die de mens versmalt en verarmt, schept hij zijn werken, die de belijdenis zijn van zijn ervaring der ongeschonden totaliteit.

Maar al vindt hij geen plaats in het maatschappelijke leven, hij vertegenwoordigt in zijn scheppende werkzaamheid een der edelste vormen van het mens-zijn. En daaruit vloeit voor de mensheid de verplichting voort om het bestaan van de kunstenaar te beveiligen, want in hem vindt zij haar mond die werkelijk spreekt en haar handen, die buiten de tijd stellen, wat anders verwaaie zou op de wind.

Daar staat een plicht van de kunstenaar tegenover en ook deze vinden we geformuleerd in de resolutie: „met heel de kracht van zijn persoonlijkheid zijn gaven te ontwikkelen en met die gaven te streven naar het hoogst bereikbare niveau en zijn kunst dienstbaar te maken ten algemenen nutte”.

In de laatste zinsnede wordt echter een onmogelijke eis gesteld. Want wat betekent hier „ten algemenen nutte” en indien dit al te definiëren is, wat bedoelt men dan: ten algemenen nutte vandaag, morgen, in 1960 of 2000? Wie maakt heden uit, wat over vijftig, over honderd jaar, het onvervreemdbaar bezit van een volk geworden kan zijn? Bedoelt men hier niet het toekomstig nut, doch alleen maar de grootst mogelijke werking in het huidige tijdsbestek, dan blijft er maar één raad: men sluit de oren voor elke lokstem uit een nog onbetreden gebied en werke op gematigde en voorzichtige wijze verder in de stijl van eergisteren.

Het is wel duidelijk, men komt er niet met dit algemeen nut, omdat het kunstwerk nu eenmaal ligt in een plan, waar men van nut of onnut niet meer spreken kan.

Ongetwijfeld heeft het verlangen naar een taak in de samenleving de kunstenaars bij deze formulering parten gespeeld. Er is echter meer dan één manier om te tonen dat men de ivoren torens verlaten heeft; men kan de mensheid zoeken, zonder zich daarbij als plicht op te leggen, wat met het wezen van de kunstbeoefening in strijd is. De Muze kan gunsten schenken, maar dienstbaar ten algemenen nutte wordt zij nooit.

Een dichter herschept het paradijsverhaal

Bertus Aafjes schreef
„In den beginne”

ZIJ, die hebben voorspeld, dat Bertus Aafjes, het oorlogskind van onze literatuur, ten onder zou gaan door de dronkenschap van het woord, de verslaafdheid aan grote ideeën en klanken, beginnen ongelijk te krijgen. Het gaat er naar uitzien dat, wat voor een individueel noodlottige aanleg werd gehouden, de kinderziekte is geweest van wie als moderne dichter zich tracht te ontworstelen aan de verheerlijking, naar Edgar Allen Poe's voorbeeld, van het korte gedicht en tevens aan de voorkeur voor het vers, dat in zijn uiterste gebondenheid duister orakel wordt. Want Bertus Aafjes deed in zijn zo bekend geworden grote gedicht „Een Voetreis naar Rome” tenslotte een poging de verworpen, zondige mens te herstellen in een oorspronkelijke, zuivere menselijkheid en daarvan het loflied te zingen en de komst aan te kondigen. Het was nog wat te geweldig, te overdadig, te sterk aangezet, maar men moest erkennen, dat er iets mee werd ondernomen, dat in de moderne Nederlandse poëzie tot haar schade te zeer ontbrak.

Het ging althans niet aan hem, zoals gedaan is, ongeloof in eigen woorden te verwijten en zijn verzen uiterlijke fraaiheid te noemen, kunstig suikergebak. Toen de sonnettenbundel „Het Koningsgraf” verscheen, waarvan de 101 sonnetten tezamen één groot gedicht vormen, werden zulke uitlatingen niet meer gehoord. Het was duidelijk, dat Aafjes erin kon slagen diepe gedachten over leven, liefde en dood in heldere, rechtstreekse verstaanbare beelden vorm te geven, ondanks inzinkingen, die men geen dichter kwalijk neemt. En thans, nu zijn laatst gepubliceerde grote gedicht „In den Beginne” bekend is geworden, blijkt opnieuw, dat Bertus Aafjes uitsteekt boven vele verdienstelijke dichters onzer dagen.

Droom aller tijden

Een Voetreis naar Rome zong, overmoedig, vurig, van de vrije, schuldeloze mens, de droom aller tijden. De gebreken van het gedicht heeft een criticus o.a. toegeschreven aan het feit, dat Aafjes slechts naar Rome, in het land der nabootsing, was gegaan, en Hellas, domein der zuivere cultuur, niet tot doel van zijn voetreis had gekozen. Na Rome liet de dichter, nogmaals op reis, Hellas ten tweede male onbezocht en trok naar Egypte. Daarmee bleef hij de opdracht, die Marsman de dichters had gegeven aan het slot van zijn bundel „Tempel en Kruis” getrouw,

maar op een andere wijze, dan het zo-even genoemde critische reisbureau voor hem had uitgestippeld. Aafjes zocht blijkbaar meer naar de oorsprongen der cultuur, naar de opkomst uit natuur en oervorm, naar begin en eerste wording, dan naar de gerijpte bloei, de volledige ontplooiing.

En zo is hij daar in Egypte in gedachte ook gegaan naar het christelijke scheppingsverhaal en heeft het in zijn gedicht „In den Beginne” een zin verleend, zo verrassend rijk en levend en treffend, dat de verschijning van deze verzen een kostbare bijzonderheid is in ons aan grote poëzie niet overrijke tijd.

Beeld van Adam

Aafjes roept daarin onmiddellijk het beeld van Adam op als de eerste dichter, de naamgever uit Genesis, die, kind van het scheppingswoord, vader der woorden wordt, schepper der dingen door hun een naam te verlenen. Hij, Adam, de dichter, is de binder, de bedwinger van de chaos. In Adam zijn ding en naam één: het eigene, oorspronkelijke, directe. En daarmee wordt hij de droom aller dichters, die niet anders kunnen dan in het woord terug te zoeken, wat het in oorsprong geweest moet zijn. Maar Adam wordt gekweld door het besef, dat hij, de woordenmaker, de naamgever, één woord niet weet, één niet noemen kan: het woord, dat hem heeft voortgebracht, het aanvangswoord, het eerste, alleroorspronkelijkste, waarvan Johannes spreekt. Een cosmische droefheid om het onnoembare, onbegrepene, maakt zich van hem meester.

Uit het verlangen naar het allereerste wordt Eva geschapen, het glanzendste, het meest vanzelf zich-zelf zijnde, dat hij kent, met niets anders te vergelijken, slechts zijnde die zij is. Maar ondanks het geluk daarvan, weet hij dat zij het laatste antwoord niet is. De vraag naar de oorspronkelijke waarheid van het leven blijft Adam kwellen. En Eva, ziende dat iets zich tussen hen heeft gesteld, en dat Adam het hoger schat dan haar, wordt op die wijze het leed deelachtig. Tot zij bevrijding voor hen beiden zoekt in het eten van de vrucht, die wellicht de kennis van het aanvangswoord zal schenken, het geheim van het leven prijs zal geven door de naam ervan. Wat zij winnen is: het inzicht dat alle dingen beeld van de waarheid zijn, behoren tot de waarheid en daarin door elkander kunnen worden uitgedrukt. Wat zij verliezen is: elk ding als een waarheid op zichzelf.

En daarmee verliest de taal haar oorspronkelijke scheppende kracht en wordt beeldspraak, zo eindeloos herhaald, zo zineloos gestameld, zo machteloos gesproken,

Bertus Aafjes

(cliché: Nw. Utr. Dagbl.)

dat de mens, die er zich in uitviert, op zoek naar de waarheid, er zich tenslotte kaal en naakt in bevindt en niet meer kan. En daarmee is de dichter geworden, degene, die de woorden baart in pijn en zijn werk verricht in het zweet zijns aanschijns, steeds het onmogelijke beproevend, maar gedoemd slechts in beelden te spreken: de grote beelden wel van godsdienst, profetieën, dromen, beelden van leven en waarheid, maar nooit meer leven en waarheid zelf, die onuitsprekelijk zijn.

Bertus Aafjes heeft aan het oude paradijsverhaal een nieuwe zin verleend voor de hedendaagse mens, die waarheidszoeker is gebleven. Waarvoor Herman Gorter een eigen mythe, die van Mei en Balder maakte, daarvoor grijpt Bertus Aafjes terug naar Genesis, en vult het verhaal met zijn modern levensgevoel, dat het duidelijkst tot uitdrukking komt in de aan het slot herhaalde verzen:

*Want 't onuitsprekelijke maakt ons
eenzaam,
Wijl wij het bij de naam niet noemen
kunnen,
Het nameloze maakt ons naamloos droef.*

Bij deze woorden beseffen wij eens te meer de grote afstand die ons in dit opzicht scheidt van vroeger eeuwen. Wat Aafjes naamloos droef maakt, stemde Vondel, levende uit het hiërarchische stijlgevoel van de renaissance en de hiërarchische geest van de middeleeuwen, gelukkig en bracht hem vrede. Vondel meende te weten dat de aanbidding van het naamloze de waarheid was van het menselijk bestaan. De moderne dichter meent, met ons, humanisten, dat het leven het zoeken naar waarheid is in de grote beelden die de mensheid zich zelf daarvoor heeft geschapen.

B. C.

Toegang tot de universiteit

HET onderwijs is een der belangrijkste factoren om de geestelijke waarden van een volk te ontwikkelen en te bewaren. Daarom is het verheugend dat ons Hoofdbestuur een studietoelagencommissie heeft benoemd om te onderzoeken of het wenselijk is, het onderwijs van laag tot hoog kosteloos te maken en het aldus binnen het bereik van alle geschikten te brengen. Toevallig was net over ditzelfde onderwerp, voor zover het de universiteit betreft, het verslag verschenen van het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers, uitgewerkt door een werkgroep onder voorzitterschap van professor Freudenthal *). Wellicht zal het de lezers van Mens en Wereld interesseren, kennis te nemen van de manier waarop het V.W.O. het vraagstuk bekijkt.

De statistiek wijst uit, dat de arbeiders ruim 40 % van de Nederlandse bevolking uitmaken, maar dat er slechts 1 % van de studenten uit een arbeidersgezin afkomstig is. De redenen voor dit treffende feit zijn natuurlijk van verschillende aard; maar in elk geval is het zeker dat de geldelijke belemmeringen daarbij een belangrijke rol spelen. In een gewoon arbeidersgezin wordt erop gerekend dat de kinderen op hun 15e jaar beginnen te verdienen. Wanneer echter een van die kinderen naar de universiteit zou gaan, betekent dit vooreerst dat er jaarlijks een f 400,— aan collegegelden betaald moet worden; veel belangrijker is echter de uitgave voor kost, kamerhuur, kleren enz. die men op f 1500,— kan schatten (als de student bij zijn ouders inwoont: f 1100,—). Tenslotte is er dan nog de loonderving. Uit deze enkele ruwe cijfers ziet men onmiddellijk dat het kosteloos maken van het Hoger Onderwijs weinig of geen nut zou hebben, omdat het collegegeld slechts een zeer klein gedeelte van de totale kosten uitmaakt.

Anderzijds is het ook zeker dat we ons niet kunnen neerleggen bij de bestaande toestand. De geestelijke rijkdommen die in ons volk sluimeren worden niet voldoende ontgonnen; in een tijdperk waarin de wetenschap in alle takken der samenleving doordringt en alle landen zich inspannen om intellectuelen te vormen, moeten we de besten uit het gehele volk naar de universiteit roepen. Daarenboven is het een onduidelbare maatschappelijke onrechtvaardigheid, wanneer begaafde kinderen in hun ontwikkeling worden tegengehouden omdat hun ouders onbemiddeld zijn. Gezonde democratie eist, dat ieder zijn volle ontwikkelingsmogelijkheden krijgt.

Studietoelagen

Maar, zal men zeggen, er zijn toch studietoelagen en renteloze voorschotten, waarmee aan de onbemiddelden de nodige hulp wordt

verleend. — Ja, maar ze zijn volstrekt onvoldoende om te voorzien in de uitgaven van collegegeld plus levensonderhoud, het zijn beurzen voor de kleine burgerij, niet voor de arbeiders. De renteloze voorschotten trouwens moeten terugbetaald worden na afloop van de studie, en betekenen een zware belasting in een periode van het leven waarin de jonge mensen nog hun weg moeten vinden en waarin zij een gezin willen stichten. Indien men langs deze oude wegen een oplossing wilde nastreven, zou men de renteloze voorschotten moeten laten vervallen, de beurzen belangrijk verhogen en hun aantal onbeperkt uitbreiden, zodat alle geschikten geholpen kunnen worden.

Er is echter een veel mooiere wijze om een werkelijk bevredigende toestand te verkrijgen, waarbij het lapmiddel der studietoelagen geheel komt te vervallen. Wij bedoelen het stelsel van het studietoeloon of vóórsalaris. Alle

door

M. MINNAERT

studenten, rijk of arm, krijgen een jaarlijks bedrag dat voldoende is voor collegegeld en eenvoudig levensonderhoud (f 1500—f 1900). Ze moeten voldoen aan zekere eisen, waarborgend dat er behoorlijk gewerkt wordt, zoals dat nu reeds het geval is met de beurshouders. Mochten er veel meer studenten komen dan thans, niettegenstaande het beperkte aantal betrekkingen, dan maakt men de examens moeilijker en verkrijgt aldus een betere selectie.

Zoals men ziet geeft deze oplossing aan allen gelijke kansen en opent werkelijk de poort der universiteit voor alle geschikten. Zij waarborgt dat de studenten zich geheel aan hun werk kunnen wijden, zonder het pijnlijke gevoel dat dit gaat ten koste van het gezin thuis. Nu ook geen gevallen meer van jongelui die graag zouden willen studeren, maar waarvan de ouders, ofschoon bemiddeld, weigeren hun het nodige geld te verschaffen. Alle studenten staan volwaardig als gelijken tegenover elkaar en het begrip liefdadigheid is geheel verdwenen. Door de betere selectie kan het Hoger Onderwijs grondiger zijn en er is minder afval in de loop der studie.

Wie betalen

Maar nu de laatste vraag: wie zal dat betalen? Antwoord: of de studenten leven ten koste van hun ouders of van het studie-

loon, dat kost precies hetzelfde aan het land; de uitgaven worden slechts op andere manier onder de burgers verdeeld. Natuurlijk zou het nodige geld verkregen worden door belastingen; aangezien die progressief zijn, zouden de rijke ouders een deel van wat hun kinderen aan studietoeloon ontvangen weer als belasting moeten terugstorten. Het stelsel werkt als een soort grote onderlinge studieverzekering. Een dergelijke regeling is het eerst voorgesteld door professor Blaauw te Wageningen; in bepaalde vormen bestaat zij in Rusland, in Tsjechoslowakije, zij wordt thans in allerlei landen met grote aandacht bestudeerd.

Het V.W.O. heeft zich met opzet beperkt tot het onderzoek van de toegang tot de universiteit, maar heeft de wenselijkheid doen uitkomen, het stelsel later uit te breiden tot het middelbaar onderwijs en tot andere opleidingen. Het zou zeer interessant zijn, als het Humanistisch Verbond deze verdere mogelijkheden zou kunnen onderzoeken. In het algemeen zullen verrijking van het feitenmateriaal en onderlinge toetsing van onze inzichten niet anders dan nuttig kunnen zijn. Het is hoog tijd, dat het gehele onderwijs werkelijk vrij toegankelijk worde voor alle Nederlanders, niet alleen in woorden, maar ook in feite.

*) Sociale aspecten van de recrutering der studenten (Utrecht 1949).

Grondslag openbaar hoger onderwijs

De Staatscommissie inzake de vernieuwing van het Hoger Onderwijs heeft haar rapport ingediend bij de minister van O. K. en W. Omtrent het doel van het hoger onderwijs lezen we daarin o.a.: „Tevens hebben de openbare universiteiten en hogescholen tot doel het bevorderen van de geestelijke en zedelijke vorming en het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef der studenten, een en ander in verband met die geestelijke waarden, die ons volk in de loop zijner historie hebben gekenmerkt, door Christendom en Humanisme zijn bepaald en in het bijzonder tot uiting komen in de eerbiediging van de medemens.” En verder: „de commissie wijst er uitdrukkelijk op, dat zij een gebruik van deze grondslag als middel tot wering van docenten, die zich noch bij de Christenen, noch bij de Humanisten rekenen, doch die om wetenschappelijke bekwaamheid en karaktereigenschappen aan de openbare universiteit op hun plaats zijn, als misbruik afwijst.

Herman Heyermans herdacht

De 22ste November 1924 stierf Herman Heyermans, de schrijver van toneelstukken en romans, die door tallozen werden bewonderd. En thans, 25 jaren na zijn dood is het duidelijk, dat veel van zijn werk levend is gebleven. Het wordt alom voorgedragen, gespeeld, heruitgegeven en gelezen.

In de eerste twintig jaren van deze eeuw beheerst Heyermans het Nederlandse toneel. Voortgekomen uit het naturalisme, dat maatschappelijke werkelijkheid en literatuur verbond, schrijft hij stukken, waarin het sociale leven op het toneel wordt gebracht, niet om het onbewogen precies weer te geven maar om het te tekenen met al de verontwaardiging en met alle overtuiging, die de humanist daaromtrent bezit. Want het staat buiten twijfel dat het werk van Herman Heyermans een voortreffelijk voorbeeld is van toneel- en romankunst van humanistische bodem. Hoe triomfeert in *Allerzielen* de liefde tot de naaste boven de godsdienstige conventie. Hoe spreekt het sociale rechtvaardigheidsgevoel in het duizenden keren gespeelde *Op Hoop van Zegen*. Hoe prachtig stelt hij het probleem van schuld en boete op zuiver menselijke wijze in *De Opgaande Zon*. Hoe groot is zijn meedogende liefde tot de gewone man, de kleine man, die wij allen zijn, in zijn *Falklandschetsen*, zijn vele korte verhalen. Een aantal daarvan is klassiek geworden. De keur uit deze schetsen, niet lang geleden nog eens uitgegeven in de reeks van de *Reuzen-Salamander* bewijst hoe levend deze verhalen

(cliché Nw. Utr. Dagbl.)

Herman Heyermans

zijn gebleven. En in dezelfde reeks verscheen zo juist opnieuw een herdruk — en hoe welverzorgd! — van zijn Berlijnse roman *Duczika*, die pas na zijn dood voor het eerst werd gepubliceerd.

Het werk van Heyermans is levende literatuur gebleven. Hem herdenken is hem lezen, herlezen. Zijn stem klinkt nog door radio en in de voordrachtsalen en schouwburgen, de stem van de kunstenaar, die in de naam der menselijke waarden zijn kunst heeft gemaakt.

Zondagsrust

De dagbladen hebben het bericht gebracht, dat inzake de herziening van de wet op de Zondagsrust het overleg tussen regering en kerkelijke instanties is voltooid, zodat binnenkort het wetsontwerp tegemoet gezien kan worden.

Reeds eerder heeft het ons onaangenaam getroffen dat omtrent dit punt uitsluitend overleg werd gepleegd met de kerken en niet met andere instanties, die geacht kunnen worden belangrijke aspecten van het geestelijk leven in Nederland te vertegenwoordigen. Bij de volkstelling van 1947 verklaarde 17% van het Nederlandse volk niet te behoren tot enig kerkgenootschap. En ieder weet, dat heel wat meer dan 17% van de Nederlanders geen kerkdienst bijwoont. De humanisten zijn voor een besteding van de vrije Zondagstijd op een wijze, waarbij kerkelijken en buitenkerkelijken elkaar geen belemmering in de weg leggen bij het elk op hun wijze doorbrengen van die dag.

Maar al te zeer gaat van de kerken de wens uit dat voor alle Nederlanders in feite geldt: de Zondag is de dag des Heren, waarop tijdens de uren van de kerkdienst alle openbare mogelijkheid de Zondagmorgen anders te besteden uitgeschakeld dient te worden. Zij eisen van de overheid maatregelen te treffen, waardoor hun wil aan de bevolking wordt opgelegd. Wij hopen, dat het contact tussen overheid en kerken omtrent de herziening van de wet op de Zondagsrust het inzicht heeft gebracht, dat deze toestand meer en meer ongewenst is. Maar gerust erop kunnen wij, gezien de eenzijdigheid van het overleg, niet zijn.

Herman Gorter

(cliché Nw. Utr. Dagbl.)

Verzamelde werken van Gorter en A. Roland Holst

Dezer dagen is bij Van Dishoeck te Bussum en Querido te Amsterdam het derde deel verschenen van de *Verzamelde Werken* van Herman Gorter. Het bevat zijn bekende *Kritiek op de Literaire Beweging van '80*, benevens enkele stukjes over poëzie. Naar men weet, was deze kritiek op een der belangrijkste verschijnselen van onze moderne literatuur de eerste, die in Nederland geschreven is op marxistische grondslag. Zowel deze positieve basis als het feit dat hier een dichter aan het woord is met een uitzonderlijk fijn gevoel voor poëzie, maakten indertijd die bijzondere waarde uit van het werk en verlenen er ook voor de hedendaagse lezer boeiende accenten aan, terwijl het begrip voor Gorter's eigen poëzie na 1897 erdoor wordt vergroot. Wat een genoegen deze beroemde kritiek, die tot heden

slechts te vinden was in moeilijk verkrijgbare jaargangen van *De Nieuwe Tijd* nu bijeen te zien gebonden in het welverzorgde deel III der *Verzamelde Werken*.

Tevens verscheen bij Van Dishoeck en Stols het vierde deel van de *Verzamelde Werken* van de dichter A. Roland Holst. Deze *Werken* bevatten twee delen poëzie en twee delen proza. Dit nieuwe deel brengt tezamen de terecht zo bekende en geliefde verhalen „*Deirdre en de Zonen van Usnach*“, *Het Elysisch Verlangen*, gevolgd door de Ierse sage *De Zeetocht van Bran*, en daarna de proza-stukken „*Tusschen Vuur en Maan*“, „*De Afspraak*“ en „*Voortekens*“. Ook voor deze uitgave geldt, dat niet- of moeilijk bereikbare werken van A. Roland Holst erdoor opnieuw verkrijgbaar worden gesteld.

Het dode punt

Ik kan niet aan mijn trekken komen.
Andere zie ik uitblinken, hoge posten
bekleden, successen behalen, roem oogsten,
in een auto rijden, naar het buitenland reizen
en wat niet al.

En ik — gewone jongen — mag soms
eens luisteren, juichen, op een fiets zitten en
werken.

Dat verkrop ik niet — ik sputter, roddel,

minacht, probeer te kleineren en breng alles
terug op mijn eigen niveau.

Ieder uitsteeksel hindert me.

Ik niet — een ander ook niet.

En toch zijn er nog altijd lieden, die pro-
beren mij ergens warm voor te krijgen.

Wel ja — ze hebben mij nodig om hun
eigen grootheid te vestigen.

Maar ik geef ze geen kans.

Laat ze klagen over gebrek aan belang-
stelling — ze moeten hun eigen karretje
maar trekken.

Neen, het is en het blijft een miserabele
boel, voor mij is niets anders weggelegd
dan het alledaagse ploeteren.

Waarom zou ik me dan druk maken?

Ik bemoei me alleen met dingen waar ik
zelf wat aan heb. En gooi de rest maar in
m'n pet.

Slot

U weet het nu wel. Ik ben ijdel, naijverig,
heers-, heb- en gemakzuchtig, ik weet alles,
begrijp alles en ben het middelpunt van
alles.

En al die andere kwalen heb ik ook.

Ik verbeeld mij mezelf en anderen te ken-
nen, een zelfgevormde mening te hebben,
terwijl ik niet veel anders doe dan reageren
en proberen mezelf door het leven te slaan
met de middelen en eigenschappen, die ik
heb. Ik tracht me te onderscheiden waar
ik kan.

En dit veroorzaakt wrijvingen, want ik
ben niet het enige centrum. Maar ook heeft
mijn streven, vechten, afwachten en toe-
slaan tot gevolg, dat ik wel eens iets bereik.

Mijn strijd om het bestaan heeft succes,
mijn streven om op te vallen brengt mij
ertoe opvallende dingen te doen, de sleur
te verbreken, nieuwe wegen in te slaan, iets
te ontdekken, dat waarde heeft.

Ik wil vooruit en lukt dat dan bots ik
tegen u. En nu ben ik zo eerlijk geweest
mijn kwade kanten te tonen. Maar wat doet
u? U bent anders?

Het is waar.

Ik voetbal — u schaakt.

Ik schrijf — u schildert.

Ik filosofer — u doet aan politiek.

Ik twijfel — u gelooft.

In ieder geval doet u iets.

U wil vooruit en ik wil vooruit.

En zo zijn er meer.

Wat een gedrang.

Is het verkeer niet geregeld dan gebeuren
er ongelukken. Het kan beter, groter, mooier,
verder, sneller. Vooruit!

We gaan — samen — honderden —
duizenden — sneller en massaler... vooruit.

Het wordt gevaarlijker — botsingen wor-
den rampen.

Ook dit zullen wij weten — want we
zijn redelijk — maar wanneer?

Het is een spel en een strijd, opwindend
of beheerst; ernstig of vrolijk; sportief of
vals, langs de rand van de afgrond — het
is het leven.

We betreuren de strijd? Maar wij voeren
hemzelf op alle fronten, omdat wij niet
anders kunnen en niet anders willen.

We willen vooruit.

We zijn toch mensen?

En het gaat — ondanks botsingen en ont-
sporingen, met vallen en opstaan, met builen
en blauwe plekken — vooruit.

Supplement van het November-bulletin

KLEINE GESCHRIFTEN

Beginsel en Doel van het Humanistisch Verbond . 15 cent

Rapport met betrekking tot het vraagstuk van de bijbelkennis
en het godsdienst-onderwijs op de Openbare school.

Voorzien van een toelichting 10 cent

H. CANNEGIETER, A B C voor Mens [en samenleving

Veertig onderwerpen - (Zie October-bulletin)

82 bladzijden - gebrocheerd thans 50 ct. (franco p.p. 55 ct.

Dr J. P. VAN PRAAG, Autonoom Humanisme

(Bewerking van een rede, gehouden op een studenten-congres
te Utrecht, Juli 1946 30 cent

Dr J. P. VAN PRAAG, Humanisme en Communisme

Congres-rede April 1949 te Utrecht 15 cent

G. WALSHAP Beeld van de Humanist . . 25 cent

**M. G. WARFFEMIUS, Het Humanistisch Verbond en
de Onkerkelijken.** Over de Uitslag van de Volkstelling 10 ct.

RADIOLEZINGEN, gebundeld:

HUMANISTISCHE WAARDEN

LEZINGEN VAN: Dr G. Stuiveling, Mr H. B. J. Waslander, Dr J. P. v. Praag
Prof. Dr H. J. Pos, Dr J. C. Brandt Corstius, Dr Libbe van der Wal
E. Frater Smid, Prof. Mr H. R. Hoetink, Prof. Dr Johannes Tielrooy, Dr
Annie Romein-Verschoor f 0.75

Wij Humanisten uitverkocht

Dr D. LOENEN

In de spiegel der oudheid f 0.25

Uit de schat van Hellas f 0.30

Verkrijgbaar bij de gemeenschapsadressen.

Ter vereenvoudiging van onze Administratie is het zeer gewenst bestellingen aan het
C. B. in den regel contant te voldoen, per giro of postwissel, Postgiro 304960 H.V.

De eerste vliegenzwam (II.)

Drie dagen, nadat de kabouters de eerste vliegenzwam hadden gevonden, zou het herfstfeest worden gevierd. Overal in het bos staken de mooie, rode paddestoelen hun hoofdjes boven de dorre bladeren, die in dichte laag het mos bedekten. De eekhoortjes verzamelden het zwammenbrood, dat naar hen is genoemd. Het werd tijd wintervoorraad aan te leggen! De kabouters hadden al een feestmaal klaar gemaakt van gebakken champions; vooral in de koninklijke keuken rook het heerlijk. Bellepunt zelf kwam er nu en dan om de lekkere geur op te snuiven, ja, hij had al vijf keer een klein stukje champion gesnoept!

De onderdanen sleepten van alle kanten dennennaalden aan om het koninklijke plein te plaveien. Toen dat werkje klaar was trokken zij honderden vliegenzwammen uit de grond en plaatsden die om het plein. Daarop zouden, tijdens het feest, de kabouter-ouden van dagen mogen zitten, de jongeren moesten maar staan.

En zo naderde de grote dag. Koning Bellepunt had Zijne Excellentie Habbelekraats opdracht gegeven de eerste vliegenzwam voor het paleis te laten zetten. Die vliegenzwam was helemaal open gegaan, zijn kleine knop was uitgegroeid tot een brede, vuurrode hoed, waarop witte vlekjes prijkten. Bellepunt was geweldig trots op zijn zwammelijke zetel. Toen die buiten stond liep hij er wel een half uur omheen om hem van alle kanten, ja zelfs van onderen en van boven, te bewonderen. „Waarom noemen ze zo'n prachtig ding nu een vliegenzwam?“, dacht hij en hij besloot zijn onderdanen straks, als hij boven op zijn zwam zat, te verkondigen dat de vliegenzwam in het vervolg „koningzwam“ zou heten.

Om een uur 's middags — het was heel mooi herfstweer, de zon scheen mat door de vage nevels — traden 's konings herauten buiten het paleis en bliezen het herfstsignaal. Dat klonk wat droevig, omdat het duidelijk moest maken: „De zomer is voorbij, de bladeren worden geel en vallen van de bomen. De winter komt met sneeuw en vorst“. De doffe, lage tonen van de kabouters-bazuinen schalden door het bos. Alle kabouters trokken hun beste plunje aan en zetten hun kleurigste puntmutsjes op. Allemaal ook namen zij een geel eikenblad of een donkerbruin astertje in hun hand en zo trokken zij, in lange rijen, zwiggend naar het paleis.

De kabouter-verkeersagenten hadden het, vooral in de smalle bospaadjes bij het koninklijke plein, danig druk. Hoge dienaren reden per kever naar het paleis, heel oude kabouters, die niet goed meer konden lopen, hadden een slak gekozen. Dat ging wat

rustiger! En de agenten moesten er voor zorgen, dat de kabouter-kindertjes niet door die dieren werden overreden. Met beide armen druk wenkend leidden de agenten de stroom veilig naar het plein.

Bellepunt stond voor het venster van zijn beuk en keek uit over de kleurige, wriemende menigte. Hij was er trots op, dat hij, Bellepunt, de heerser was van al deze kabouters. Toen bliezen de herauten de koningsmars en Bellepunt haastte zich naar buiten. Doodstil was het, toen Zijne Majesteit naar zijn zwam schreed. Habbelekraats hield een laddertje klaar en statig klom Bellepunt naar boven. Met een zwaai ging hij op zijn zetel zitten en toen...

De hele kaboutermenigte gaf een harde gil, alle baardmannetjes deden hun handen voor hun ogen, want... de rand van de vliegenzwam, waarop Bellepunt was gaan zitten, brak zacht knappend af en Zijne Majesteit tuimelde omlaag. Drie lakeien renden naderbij en hielpen Bellepunt weer op de been. Maar de koning gaf een luide gil: „O, mijn voet!“ Jodio, de hofarts, betastte Bellepunts linker voet en zei: „Enkel verstuikt, Majesteit“. Zes bedienden droegen Zijne Majesteit de beuk binnen en Habbelekraats sprak tot de verschrikte schare: „Ga rustig naar huis, onderdanen, onder deze omstandigheden gaat het herfstfeest natuurlijk niet door!“

Nooit, nooit meer heeft Bellepunt later de moed gevonden een vliegenzwam als zetel te kiezen. En „koningzwam“ heeft hij de paddestoel nimmer gedoopt, hoe mooi rond hij die dingen ook vond.

J. VEËS.

De Sint en zijn trouwe helper

Sinterklaasliedje

*Sinterklaasje op zijn paard
Hoor je niet, hoor je niet,
Als hij over 't dak heen gaat
Naast zich Zwarte Piet.*

*'k Houd naast moeder, bij de haard,
Stil de wacht, stil de wacht.
'k Hoop, nu komt die mooie jeep,
Als Sint rijdt vannacht!*

*'k Heb mijn schoenen klaar gezet,
Naast elkaar, naast elkaar.
En in elk een peen voor 't paard,
Zó een, eerlijk waar!*

*'k Heb gezongen naast de haard,
Dagenlang, dagenlang,
En hoewel ik lief wel was
Ben ik toch wat bang.*

*Stel je voor dat Sinterklaas
Langs mij rijdt, langs mij rijdt...
Rillend moet ik nu naar bed,
Want het is al tijd.*

*Hoor ik daar het stappen niet
Van het paard, van het paard?
Zie ik op het dak daarginds
Niet Sints grijze baard?*

*Och, het is toch maar de wind,
Die zo rukt, die zo rukt,
Aan de pannen op het dak.
Straks valt eentje stuk!*

*En die baard van Sinterklaas
Is de maan, is de maan,
Daar wil nu die witte wolk
Vliegensvlug langs gaan.*

*Als ik nu maar slapen kan,
't Is zo laat, 't is zo laat.
'k Hoor de toren op de hoek
Die al negen slaat!*

*Morgen kijk ik heel, héél vroeg,
In mijn schoen, in mijn schoen.
Zou de oude, goede Sint
Daar die jeep in doen*

*Waarom ik hem heb gevraagd,
Wel tien keer, wel tien keer!
Zou hij rijden, Sinterklaas,
In dat nare weer?*

VICTOR ANSTRA.

Humanisme in Amerika

Meermalen heeft *Mens en Wereld* geschreven over het humanisme in Amerika, waar het Amerikaans Humanistisch Verbond zijn werk verricht. Dit jaar verscheen in de „Philosophical Library” te New York het boek „*Humanistische levensbeschouwing*”, geschreven door Corliss Lamont. En daaruit kan men duidelijk opmaken in hoeveel opzichten het humanisme in Amerika overeenkomt met dat in Europa en waarin het eigen, andere wegen gaat.

Voor Lamont is het moderne humanisme zwakker of sterker verbonden met de bijdragen die de verschillende godsdiensten en levensbeschouwingen op ethisch gebied hebben geleverd, met een aantal elementen van naturalistische en materialistische filosofieën, met delen van de idealistische wijsbegeerte, maar ook met de wetenschap, de literatuur en de kunst, en met het humanisme van de renaissance en de idee van de democratie. Uit dit boek blijkt opnieuw, dat het humanisme niet een gesloten wijsgerig systeem heeft, gefundeerd in één leer, maar dat het een levensbeschouwing is die eeuwenlang godsdienstige en wijsgerige stelsels heeft doordrenkt, zodat voor de moderne mens haar elementen niet bij één ervan te vinden zijn.

Actieve levenskijk

Lamont's boek legt sterk de nadruk op het humanisme als een actieve en praktische levenskijk. „Wil een levensbeschouwing van waarde zijn, dan moet het er een wezen, waarbij men kan leven en handelen. Een echte levensbeschouwing is niet alleen maar een verklaring van de verschijnselen. Het is een actief streven met het doel de wereld in de richting te sturen van de verwerkelijking der waarden, die het als de hoogste beschouwt; en met het doel de mensheid dichterbij te brengen bij de normen der waarheid en de wijzen om de waarheid te zoeken, die het houdt voor het meest betrouwbaar. Verder heeft levensbeschouwing niet slechts tot taak het streven naar waarheid, maar ook dient zij het bewijs te leveren, dat de waarheid actief werkzaam kan zijn in de menselijke zaken, en zij moet meehelpen de eeuwenlange kloof tussen denkers en practici, tusen theorie en praktijk, te overbruggen.”

En elders schrijft hij: „Waar is, dat geen volk er in geslaagd is de ideale maatschappij te stichten. Toch stelt het humanisme voorop, dat de menselijke rede en het menselijke streven de enige en krachtigste hoop van de mens in dit opzicht zijn; en dat de weigering om dit te aanvaarden een van de hoofdoorzaken is van de gemiste kansen der mensheid in de historie. In tijden van verwarring en ontbinding, als wij beleven, staat de mens bloot aan de verleiding te vluchten naar het beschuttende gebied van de schijn

of de bovennatuurlijke troost. Het humanisme staat volstrekt afwijzend tegenover deze neiging, die de uitdrukking is van de vlucht voor de werkelijkheid en die deze vlucht aanmoedigt. Het humanisme blijft er de mensen aan herinneren, dat deze wereld hun tehuis is en dat zij daar het geluk en de bevrediging zullen moeten vinden.”

Lamont wijst erop, dat de grote godsdienstige leiders als Boeddha, Confucius en Jezus in ethisch opzicht belangrijke bijdragen tot het humanisme hebben geleverd. Hij laat zien, dat we behalve de wijsgeren van beroep, de zuivere intellectuelen, ook, ter beleving en versterking van het humanisme, de dichters en schrijvers nodig hebben, die de levensbeschouwing springlevend houden en haar van de studeerkamer naar de wereld brengen. „Wij hebben Shakespeare, Goethe, Shelley nodig en nog vele anderen, om er ons aan te herinneren, dat het leven een wonder kan zijn en een diep verlangen, een avontuur en een durende vreugde.”

Overdenken waard

Zo is er veel in dit boek, dat het lezen en overdenken waard blijkt. Wellicht is het typerend voor een Amerikaanse houding, dat in het humanisme de mens vooral gezien wordt in zijn streven naar geluk en welvaart en democratie. Natuurlijk zijn wij, Nederlanders, omtrent de mens zwaar op de hand en zeer voorzichtig, vreemde de risico's, ja, ze ontdekkende waar ze niet zijn. Hier en daar ziet de Amerikaan ze licht over het hoofd en maakt hij het zich omtrent de mens gemakkelijker dan toelaatbaar is. Het behoeft geen betoog, dat dit tekort evenzeer de kracht der eenzijdigheid bezit als het tegenovergestelde gebrek. Maar bij Lamont werkt die kracht in de richting van een humanisme, waaromtrent tussen hem en ons weinig verschillen bestaan.

HOOFDBESTUUR VAN HET HUMANISTISCH VERBOND.

Dagelijks Bestuur: Dr J. P. van Praag, voorzitter; Dr G. Stuiveling, ondervoorzitter; Drs I. Vijlbrief, secretaris; J. Rogge, penningmeester, Dr D. Loenen, lid.

Leden: Dr J. C. Brandt Corstius; Mevr. C. J. Blikslager—v. d. Sigtenhorst; Mevr. H. A. Polak—Schwarz; Prof. Dr H. J. Pos; Ir P. Schut; Mr A. Stempels; Prof. Dr J. B. Tielrooy; Mr J. in 't Veld; Dr Libbe van der Wal; M. G. Warffemius; Mr H. B. J. Waslander.

Elisabeth Buunk overleden

Tot ons leedwezen vernemen wij eerst thans, dat mej. Elisabeth Buunk, die van tijd tot tijd bijdragen zond naar ons blad en van wie wij in het Octobernummer op de voorpagina kwatrijnen afdrukten, haar geïnspireerd door gedachten van Nico van Suchtelen, is overleden. Wij gedenken hierbij de vriendelijke medewerking van haar die, gekluisterd aan haar stoel, haar grote geestelijke belangstelling nooit verloor.

De Redactie.

Kaderweekeind

Op 1 en 2 October kwamen op het Meenthuis te Blaricum een 30-tal jongeren bijeen op een kaderweekend, georganiseerd door de Landelijke Commissie. In dit weekend werd de opzet van het jongerenwerk in de jongerengroepen besproken. Het is de bedoeling een kern van jongeren te vormen die hun krachten aan het werk willen geven.

Zaterdagavond hield dr. J. C. Brandt Corstius een korte inleiding over het onderwerp „Waarom jongerengroepen?” Spreker stond eerst kritisch tegenover jongerengroepen van het Verbond. Men kan zich n.l. afvragen of het nodig is voor ieder verschil in levensbeschouwing een organisatie in het leven te roepen. Spr. was echter tot de conclusie gekomen dat wanneer met de oprichting van jongerengroepen beoogd wordt de bevordering en verdieping van de humanistische levensbeschouwing een organisatie van hun jongeren gewenst is.

De avond werd besloten met een flinke avondwandeling, die ongemerkt overging in een nachtwandeling.

Zondagmorgen besprak Tim de gang van zaken in de jongerengroepen en de plannen van de Landelijke Commissie. Hierop volgde een zeer uitvoerige discussie, waaraan ook door de vertegenwoordigers van de Vrije Jongeren Groep te Utrecht werd deelgenomen.

De wens kwam naar voren dat het bestuur zou zorgen voor goed en aantrekkelijk propagandamateriaal voor leerlingen van Middelbare scholen en andere instellingen. Ook werd gewezen op het belang dat contact met buitenkerkelijke jeugdverenigingen kan hebben.

De volgende kaderbijeenkomst wordt gehouden 19 en 20 November. Daar zal weer alle gelegenheid zijn om de ervaringen uit te wisselen.

W. DE WIJK.

Rectificatie

In de advertentie (van de S.V.H.G.) in het Octobernummer is een fout geslopen. Het girono. luidt **514904** ten name van de quaestor der S.V.H.G. te Amsterdam

Rectificatie.

De ondertekening van het stukje „Kinderen zonder eigen thuis” in *Mens en Wereld* van 24 October 1949 behoort niet te zijn „H. G. Valk” doch H. G. Veth.

Reglement voor Gewesten en Federaties

Op grond van artikel 12, lid 6 der Statuten van het Humanistisch Verbond heeft het hoofdbestuur in zijn vergadering van 22 October 1949 vastgesteld het navolgende *Reglement voor Gewesten en Federaties*.

Art. 1

1. Na verkregen toestemming van het hoofdbestuur kunnen een aantal gemeenschappen zich organiseren tot een gewest of kan een stedelijke gemeenschap zich organiseren als stedelijke federatie.

2. De delen van een stedelijke federatie worden beschouwd als plaatselijke gemeenschappen in de zin van Statuten en Huishoudelijk reglement van het Humanistisch Verbond.

3. Wanneer in dit reglement over gewesten gesproken wordt zijn daarmee ook de stedelijke federaties bedoeld.

Art. 2

1. De gewestvergadering bestaat uit de gezamenlijke bestuursleden van de bij het gewest aangesloten gemeenschappen. Bij stedelijke federaties hebben ook de leden der gemeenschappen toegang met adviserende stem.

2. In de gewestvergadering wordt gestemd per gemeenschap. Iedere gemeenschap brengt zoveel stemmen uit als die gemeenschap volgens art. 18, lid 2 van het huishoudelijk reglement afgevaardigden naar het congres mag afvaardigen. Alle leden van gewestvergadering mogen deelnemen aan de beraadslagingen.

3. Besluiten worden genomen met inachtneming van art. 9, lid 2 en 3 van de statuten van het verbond.

Art. 3

1. Tenminste één keer per jaar, zo mogelijk in de maanden April of Mei wordt een gewestvergadering (jaarvergadering) gehouden. In deze vergadering worden het jaarverslag van de secretaris, het financieel verslag van de penningmeester, het verslag van de financiële commissie en de begroting ter tafel gebracht, alsmede het gewestbestuur en de financiële commissie gekozen.

2. Een gewestvergadering vindt voorts plaats indien het gewestbestuur dit nodig acht, of indien een derde deel der aangesloten gemeenschappen dit onder opgave van de te behandelen onderwerpen verzoekt. In dit laatste geval moet de vergadering plaats hebben binnen vijf weken na de indiening van het verzoek.

3. De agenda voor een gewestvergadering, alsmede de jaarrekening van de penningmeester en de begroting moeten de aangesloten gemeenschappen tenminste drie weken voor de vergadering schriftelijk worden bekend gemaakt.

Art. 4

1. Het gewest staat onder leiding van

drie leden. Indien het gewestbestuur uit meer dan drie leden bestaat, vormen tenminste een gewestbestuur, bestaande uit tenminste drie daarvan gezamenlijk het dagelijks bestuur.

2. De gewestvergadering beslist uit hoeveel leden het bestuur bestaan zal. Zij worden voor één jaar door de gewestvergadering uit de leden der aangesloten gemeenschappen gekozen en zijn terstond herkiesbaar. Tenminste de helft der bestuursleden dienen ook bestuursleden van de aangesloten gemeenschappen te zijn. De voorzitter, secretaris en penningmeester worden in functie gekozen.

3. Het gewestbestuur wordt als regel door de voorzitter tenminste drie keer per jaar ter vergadering bijeengeroepen. Hij is gebonden dit binnen twee weken te doen op verzoek van twee bestuursleden. Het dagelijks bestuur vergadert zo dikwijls de voorzitter dit nodig oordeelt of als een dagelijks bestuurslid dit wenst; in het laatste geval binnen twee weken na het bekendmaken van die wens.

Art. 5

1. Het gewestbestuur en het dagelijks bestuur nemen alle besluiten bij gewone meerderheid van stemmen. Bij staking van stemmen beslist de voorzitter.

2. Het gewestbestuur kan voor onderdelen van het werk functionarissen, al dan niet lid van het gewestbestuur, of commissies, waarin tenminste één bestuurslid zitting moet hebben, benoemen.

3. Het gewestbestuur kan besluiten bepaalde gemeenschapswerkzaamheden centraal te behartigen. Indien enige gemeenschap zich niet met een dergelijk besluit kan verenigen, wordt het geschil voorgelegd aan het hoofdbestuur, dat binnen zes weken een bindende uitspraak doet.

Art. 6

1. De geldmiddelen van het gewest bestaan uit tenminste $2\frac{1}{2}\%$ der jaarcontributie der leden van de aangesloten gemeenschappen, benevens een jaarlijks door het hoofdbestuur vast te stellen aandeel uit een centraal gewestfonds, waarin uit de centrale kas $2\frac{1}{2}\%$ der contributie van de leden behorende tot enig gewest gestort wordt.

2. Bovendien kan de gewestvergadering besluiten tot een extra bijdrage van de aangesloten gemeenschappen tot de geldmiddelen van het gewest.

3. Indien het gewestbestuur of enige gemeenschap zich niet met een besluit als doeld in het vorige lid kan verenigen, wordt het geschil voorgelegd aan het hoofdbestuur, dat binnen zes weken een bindende uitspraak doet.

Art. 7

1. Het hoofdbestuur kan bij gewestvergadering en gewestbestuur een gedelegeerde benoemen, die deel kan nemen aan de beraadslagingen met adviserende stem.

2. Indien een gedelegeerde als bedoeld in het vorige lid benoemd is, ontvangt hij alle voor het betrokken lichaam bestemde stukken gelijktijdig met de andere leden.

3. Ongeacht het bepaalde in de vorige leden van dit artikel is art. 12 lid 2 van de statuten en art. 16, lid 1, 4, 5, 6 en 7 van het huishoudelijk reglement ook van toepassing op gewesten.

Art. 8

Tot opheffing van een gewest kan niet worden overgegaan dan krachtens een besluit van de gewestvergadering, genomen met tenminste twee derden der aldaar uitgebrachte stemmen, welk besluit de goedkeuring behoeft van het hoofdbestuur. Het voorstel daartoe moet tenminste zes weken tevoren schriftelijk aan de betrokken gemeenschappen en het hoofdbestuur zijn meegedeeld.

Inlichtingen:
HERENGRACHT 62
AMSTERDAM
Telefoon: 47006-42878

AURORA

Opgericht
1887

De levens- en pensioen- verzekering van „DE WEEZENKAS”

Vereniging op de grondslag van het
beginsel „Opvoeding zonder Geloofs-
dogma”.

Jongerenweekeind te Blarcium

Het weekend dat op 5 en 6 November op het Meenthuis te Blarcium werd gehouden, was het derde sinds de oprichting van de Jongerengroepen van het Verbond.

Ook ditmaal is het een weekend geworden dat lang in onze herinnering zal blijven. De goede stemming was er al bij de maaltijd op Zaterdagavond en die stemming is gebleven.

Een prachtige avond werd ons gegeven door de Heer Sluiter (viool) en Mej. Meerloo (piano). Hoe indrukwekkend klonk de sonate van Händel en hoe afwisselend van stemming waren de korte werkjes van Röntgen.

Een volgend ogenblik konden wij ons bij het horen van dansmuziek uit de tijd van Louis XIII verplaatsen naar het Franse hof, waar onder het zachte kaarslicht de pavane werd gedanst eindigend in een hoofse buiging.

Teer en verijnd werd dit werkje uitgevoerd.

Een enthousiast applaus onderstreepte de woorden van dank die Tim aan het slot sprak.

Voor de sportieven, die de kou durfden trotseren was er nog een flinke avondwandeling.

Zondagmorgen vertelde Mevr Polak ons over het leven van haar man, Prof. Leo Polak. Zij beschreef het kleine stadje waar haar man was opgegroeid, het onderwijs dat hij daar genoten had, zijn studie in de rechten en zijn latere studies over het strafrecht. Zij vertelde van de moeilijkheden die haar man ondervonden had voordat hij benoemd werd tot Hoogleraar aan de Universiteit van Groningen als opvolger van Prof. Heijmans.

Veel van zijn gedachten heeft Prof. Polak neergeschreven in zijn dagboek. Zijn invloed was groot. In tijdschriften, dagbladen en lezingen geeft hij zijn opvattingen weer.

Uit deze artikelen treedt ons een karaktervol en hoogstaand mens tegemoet, die zijn inzichten durfde verdedigen als hij overtuigd was het recht aan zijn zijde te hebben. Hij had, aldus Mevr. Polak, iets in zich van een apostel. Mevr. Polak besloot haar lezing met het voorlezen van enkele gedeelten uit „De zin van de dood”. Deze rede werd destijds door Prof. Polak te Parijs gehouden. Met grote aandacht werd de lezing van Mevr. Polak gevolgd en wij zijn haar zeer dankbaar, dat zij ons op deze wijze over het leven van Prof. Polak heeft verteld.

Na de uitstekend verzorgde maaltijd begon de bonte middag. Wij hadden het voorrecht Siep in ons midden te hebben, die enkele negro spirituals zong. Geestig waren zijn Finse liedjes. Een frisse noot in het programma vormde ook het blokfluit-trio, dat met veel toewijding musiceerde. Tenslotte mag onze conferencier niet onvermeld blijven, die op vlotte wijze de medewerkers aan de bonte middag aankondigde, terwijl uit het voordragen van enkele gedichten van Piet Paaltjes bleek dat hij ook op het terrein van de poëzie geen onbekende was.

Tim kon in zijn sluitingswoord zeggen, dat ook dit weekend weer uitstekend geslaagd was.

W.

Kort verslag van de Hoofdbestuursvergadering op 22 Oct. te Amsterdam

Op deze vergadering wordt opnieuw de financiële toestand van het Verbond onder ogen gezien, daar door de voortdurende uitbreiding van de werkzaamheden de grootste zorg op dit punt is geboden. Besloten wordt, dat op 21/22 Januari een congres over opvoeding gehouden zal worden. Op 1 Januari zal de Nieuwjaarsbrief verschijnen. Vervolgens worden het kinderwerk en de commissoriale werkzaamheden besproken. De voorzitter doet mededeling van een correspondentie tussen hem en Mgr. Huibers (Haarlem) n.a.v. een voor buitenkerkelijken denigrerende uitspraak van de laatste. Uitvoerige bespreking vindt plaats van het gereedgekomen rapport Opvoeding.

November-bulletin van het Centraal Bureau te Utrecht Bleyenburgerstraat No. 1

Alle bestelde exemplaren van onze WEEKKALENDER 1950 zijn verzonden. Er is nog voldoende voorraad om voorlopig aan alle aanvragen te voldoen. Dus wie nog niet voorzien is of voor de a.s. St. Nicolaas nog niet alle cadeautjes heeft gekocht, kan aan de Gemeenschapsadressen of bij het Centraal Bureau terecht. Prijs f 1.50 - Wacht niet te lang!

Hier volgt een lijstje van bij ons Bureau voorhanden boeken, die ook bij de Gemeenschappen besteld kunnen worden. Indien U niemand weet die met zo'n passend geschenk een genoegen is te doen, denk dan ook eens aan Uzelf.

Dr D. LOENEN, Athene. Het Hellas van Hellas

155 bladzijden, gecartoneerd f 3.75

A. C. OERLEMANS, Man en Vrouw

Sexuele voorlichting voor moderne mensen.

126 bladzijden in linnen band f 3.90

P. SPIGT e.a. Prof. Mr Dr Leo Polak.

Een erflater van onze beschaving

79 bladzijden - Met fraaie foto - Gebonden f 1.—

Dr J. P. VAN PRAAG, Modern Humanisme.

Een renaissance?

„Dit boek is geboren uit de behoefte aan een verantwoorde levensbeschouwing op niet-godsdienstige basis, die zowel fundament voor het persoonlijk leven als richtlijn voor een cultuurscheppende activiteit zou kunnen zijn. Deze levensbeschouwing is het moderne humanisme, waarvan dit boek getuigt.”

251 bladzijden - Gebonden f 7.50

(Voor leden van het Humanistisch Verbond f 5.90)

Dr V. W. D. SCHENK, Liefde, Huwelijk en Sexualiteit.

146 bladzijden - in linnen band f 3.90

J. TIELROOY, Ernst Renan

Een groot Humanist, zijn leven en werken.

177 bladzijden - in linnen band f 5.90

MATTHIJS VERMEULEN, Het Avontuur van den Geest.

De plaats van de mens in dit avontuur

„Dit is het Avontuur van den Geest gelijk zich lezen laat uit de dingen en feiten, die wij leerden kennen. Het avontuur van onze geest gedurende den langen loop der tijden, het avontuur van den Geest, uit wien wij gingen naar hier, wiens droom wij te verwerkelijken kregen.”

Goed verzorgd - 179 blz. - in linnen stempelband . . f 4.90

M. G. WARFFEMIUS, Geloof en Ongeloof

172 bladzijden in cartonnen band f 4.25

M. G. WARFFEMIUS, Denkers en Strijders

Om de eerbiediging van de menselijke persoonlijkheid

120 bladzijden - met 7 portretten - in linnen band . f 2.50

Zie volledige inhoudsopgave in het October-bulletin.

De motor draait . . .

Mag ik ditmaal eens beginnen een opmerking, die ik vaak in onze Verbondskringen hoor, tegen te spreken? De opmerking: Het is zo moeilijk de mensen voor ons werk en ons Verbond te interesseren. Ik heb zo langzamerhand enige ervaring op dit gebied, groepsgewijze b.v. door spreekbeurten op vele Zondagochtendbijeenkomsten en door mijn werk in D.U.W.-kampen en Kampen van dienstweigerders, individueel door de vele bezoeken die o.a. voor de 100 x 100 actie zijn afgelegd. Mijn ervaring is nog altijd deze, dat er zeer velen zijn, die door een ernstig gesprek, dat werkelijk geen uren behoeft te duren, voor ons werk geïnteresseerd kunnen worden en er dan ook wat voor over hebben. Het feit, dat de 100 x 100 actie bijna is volgeboekt, voor een deel door niet-leden, is daar een duidelijk bewijs voor. Wat van de bezoeker dan echter wordt gevraagd is: enthousiasme, een goed exposé van ons werk, een beknopte uiteenzetting van de voornaamste beginselen..... en een poging vast te stellen, wat voor een bepaalde luisteraar nu juist de punten zullen zijn. Daarom: geen huisbezoek dat niet zorgvuldig is voorbereid! Goed georganiseerd in de eerste plaats, waarbij een telefonische of mondelinge afspraak een goed ding is, daarnaast een rustig overwegen van wat gezegd moet worden, als men 15 minuten mag praten. En vooral, selecteert uw adressen! Beter 5 goede adressen bezocht dan 20 die teleurstelling op teleurstelling geven. Nog een ding mag ik tenslotte tegenspreken: dat dit werk vervelend zou zijn! Natuurlijk, het vraagt enige tijd, niet veel trouwens. Maar het schenkt een grote voldoening. Men leert nieuwe mensen en gedachten kennen, men hoort waardering en kritiek en men komt daardoor rijper te staan tegenover eigen problemen. De brochure: „Wat doet het Humanistisch Verbond?” zal U nu een dezer dagen bereiken. Daarin zult ge een machtige steun vinden voor het bezoeken van niet-leden. Laat het verschijnen van deze brochure de gelegenheid zijn voor iedere gemeenschap om een kleine groep huisbezoekers te vormen, die enkele uren aan dit zo goede werk besteden. Tot heil van ons Verbond!

Gewestelijke bijeenkomsten

In de maanden September en October is in ieder gewest een vergadering belegd van alle gemeenschapsbestuurders van dit gewest, terwijl namens het Hoofdbestuur H. Lips aanwezig was en meestal nog een der andere H.B.-leden. Op deze wijze hebben ongeveer 200 van onze plaatselijke bestuurders nog eens weer gesproken met elkaar over de ontwikkeling van ons werk en hun eigen taak daarin. Wij laten hierbij het verslag van één van deze bijeenkomsten, te Friesland, volgen, waar men aan de bespreking die Zaterdagmiddag werd gehouden, Zondags meteen een paddestoelentocht verbond.

Besturenvergadering te Leeuwarden

15 October had te Leeuwarden een besturenvergadering plaats. Daar werd, met vertegenwoordigers van alle Friese gemeenschappen, besproken wat in de naaste toekomst ons Verbond zal moeten, en wat het zal kunnen doen.

De samenwerking tussen gemeenschappen, Hoofdbestuur en Centraal Bureau is er bekeken, de taak voor het gewestbestuur aangegeven. In enkele plaatsen in Friesland, waar nog geen Gemeenschap is, zal het werk van het Verbond bekend worden gemaakt, gemeenschappen zo mogelijk opgericht.

Enkele voor deze vergadering genodigde verspreide leden, bleken zeer gewaardeerde medewerkers bij die pogingen. De heer de Kroon uit Nye Horne bood ons een geheel nieuwe gemeenschap aan met ruim 20 leden.

Leeuwarden zal, na instemming van Groningen en Friesland, de deelnemers aan de op 5 Februari te houden kaderdag ontvangen, leden in de Noordelijke gewesten, houdt U dus tegen 5 Februari gereed voor de tocht naar de stad van de Oldenhove.

Paddestoelentocht in Friesland

Zondag 16 October hield Friesland zijn jaarlijkse paddestoelentocht door de bossen van Olterterp, onder leiding van ons lid de heer D. Dijkstra. De omstandigheden waren voor deze tocht wel buitengewoon gunstig. Wij genoten volop de zomerse najaarsdag, de functie van de paddestoelen in het natuurleven werd ons door Dijkstra wel bijzonder aantrekkelijk verklaard. Het was zeer boeiend te zien en te horen van het velerlei bijzonders dat elke der vele soorten zwammen ons biedt.

Onze gids vertelde ons niet alleen vele natuurhistorische merkwaardigheden, maar ook de sprookjes en verhalen waartoe de paddestoelen aanleiding en stof hebben geleverd.

Wij hopen dat en Olterterp en de heer Dijkstra

ons nog dikwijls naar die hoek van Friesland zullen lokken.

De wandeling werd afgewisseld met een gezellige koffie- en later een theetafel. Daartussen wees onze Gewestvoorzitter van Kreveld ons nog eens op de mogelijkheden bij het geestelijk-sociale werk.

De ongeveer 40 deelnemers, enkele verspreide leden, enige belangstellenden en verder leden van onze drie gemeenschappen uit de Z.O.-hoek van Friesland en Leeuwarden, hebben daar veel genoten van het goeds dat natuur en mensen ons geven kunnen.

Kaderdagen

Hierover slechts een korte opmerking, omdat we bij het schrijven van dit overzicht er nog te weinig gegevens over binnen hebben.

13 November werden in samenwerking tussen Hoofdbestuur en districtsbesturen Kaderdagen gehouden in Groningen, Drente, Delft, en Velsen/IJmuiden. Op iedere dag werden twee inleidingen uit de volgende vier gehouden:

Humanisme en Geestelijke Verzorging.

Humanisme en Politiek.

Humanisme en Cultuur.

Humanisme en Opvoeding.

Sprekers waren R. Beumer, L. v. Gelder, H. Lips, Dr J. v. Praag, Dr D. Prins, Dr G. Stuiveling, H. de Waard en Dr L. v. d. Wal.

Wij weten dat men er in N.-Holland ditmaal een weekend van maakte, in Groningen en Delft was de opkomst zeer bevredigend, in totaal zullen ook op deze wijze, nu in meer geestelijk verband, een 200-tal van onze kaderleden met ons H.B. in contact zijn getreden en zo ontstaat een onderling begrip en waarden, een samen denken en samen handelen zonder welke een organisatie als de onze niet denkbaar is. In de volgende „Motor” komen van deze kaderdagen gedetailleerde verslagen, nu nog slechts de mededeling dat we in deze zin onder „kader” verstaan alle leden die voldoende geestelijk en zakelijke interesse voor het wel en wee van ons Verbond hebben om er enige aandacht en tijd aan te besteden. 5 Februari houden we opnieuw een 4-tal van deze bijeenkomsten, er mogen dan best meer dan 200 deelnemers zijn.

Op Zondag 13 November werd in Groningen een kaderdag gehouden door de districten Friesland en Groningen-Drente. Ondanks de zeer slechte weersomstandigheden was de opkomst uitstekend.

Geestverwanten uit Leeuwarden, Heerenveen, Assen, Emmen, Musselkanaal, Groningen enz. waren hier in grote verbondenheid bijeen en hebben geboid geluisterd naar de twee inleidingen, 's morgens van Dr J. P. van Praag over „Humanisme en geestelijke verzorging” en 's middags van H. J. J. Lips over „Humanisme en politiek”. Op beide volgde een vruchtdragende discussie, vooral op de met enthousiasme uitgesproken lezing van Lips.

Zeër voldaan, met nieuwe geestdrift beziel en wéér iets rijker zijn we na deze onvergetelijke dag in alle richtingen huiswaarts getogen. Een dag als deze blijft lang in ons geheugen, en zal zijn uitwerking zeker niet missen.

Uit de gemeenschappen

Helmond

Deze maand verwelkomen we Helmond als nieuweling in onze rij van gemeenschappen, de twee-en-vijftigste. Er zijn nog maar weinig leden, doch wie de vastberadenheid van deze pioniers heeft meegemaakt op de voorbereidende besprekingen, weet, dat men dóór zal zetten. Secretaris is: F. H. Boudewijn, Hindestraat 32, Helmond.

Succes Vrienden!

Wageningen

In Wageningen zijn de mensen van onze gemeenschap actief op het gebied van de gezinsverzorging. Ter overdenking voor andere gemeenschappen volgde het kort verslag hier in zijn geheel:

Gezinsverzorging in Wageningen

In Wageningen bestaan sinds de bevrijding organen voor gezinsverzorging, zowel van R.K., als van Hervormde zijde.

De Gemeenschap Wageningen van 't H. V. heeft dit voorjaar 't initiatief genomen tot een Stichting Gezinsverzorging voor 't buitenkerkelijk en 't niet-orthodoxe deel van Wageningen. Werden de besprekingen eerst uitsluitend gevoerd met de Wageningse Bestuurdersbond, al spoedig gaven de Protestantenvbond en de Doopsgezinde Gemeente te kennen, te willen deelnemen, daar ook de leden van deze bevolkingsgroepen bezwaren gevoelden tegen het aanvragen van hulp bij de orthodoxen. Zo is uiteindelijk de Stichting uit de 4 genoemde groepen ontstaan.

Na overleg met de heer Faber, werd de Commissie voor Sociaal Werk uit 't H. V. omgevormd tot een correspondentschap van „Humanitas”.

Op 1 October j.l. is de „Stichting Gezinsverzorging Wageningen” met ruim 200 contribuanten haar werk begonnen.

't Stichtingsbestuur was zo gelukkig een volledig bevoegde gezinsverzorgster in dienst te krijgen.

Arnhem

Ook hier is men bezig met geestelijk-sociaal werk. In de eerste plaats werkt men, samen met een Protestantse groepering, in het clubhuis „Het Vuur”, waarmede een poging wordt gedaan niet-georganiseerde jeugd van de straat te halen. Daarnaast werken veel van onze leden in Humanitas (hier een van de afdelingen waar de samenwerking tussen Humanitas en Hum. Verbond geen moeilijkheden oplevert) in een Stichting voor gezinsverzorging.

Deventer

Onze gemeenschap Deventer behoort stellig tot de meest actieve. Daarvoor is het nodig geweest een kern te vormen van geïnteresseerde mensen. Dat heeft men o.a. bereikt door met een kleine kern regelmatig bijeen te komen in een huiskamer op die Zondagochtenden dat er geen grote bijeenkomsten waren. Ook deze winter gaat men daar weer mee door. Is dat ook niet iets voor andere gemeenschappen?

Hengelo (O.)

Hier heeft men als bijzonderheid z.g. volksontwikkelingsavonden, die blijkbaar goed bezocht worden; deze maand een voordracht van C. van Beek, uit werk van A. M. de Jong.

Amersfoort

In Amersfoort organiseert onze gemeenschap deze winter een cursusreeks over „het humanistisch gezin”. De volgende lezingen worden gehouden of zijn reeds gehouden:

Gedachten in het Humanistisch gezin; De vrouw in het gezin; Sexuele opvoeding in het Humanistisch gezin; Ontwikkeling van de zelfwerkzaamheid in het gezin; het feest in het gezin; Gezin en maatschappij.

Doodgewone ontwerpen dus, waar ieder gewoon huisvader en moeder belangstelling voor kan hebben.

Nunspeet

Onze, nog kleine, gemeenschap Nunspeet geeft, zoals zoveel gemeenschappen een Mededelingenblaadje uit, met de naam „de Schakel”. In dit blaadje lezen wij dat men er daar in geslaagd is een uitstekend programma van Zondagochtend- en Vrijdagavondlezingen samen te stellen.

Amsterdam

In de „Loopmare” lezen we dat Prof. Dr C. A. Mennicke voor onze Amsterdamse federatie twee cursusavonden geeft over Existentialisme en Humanisme.

In Amsterdam-Oost houdt men enkele door-de-weekse ledenavonden. H. Lips spreekt er op 24 Nov., er zal ook een Oudejaars-bijeenkomst worden gehouden.

Amsterdam-Zuid organiseert op Zaterdagavond 19 November een „gezellige contactavond” voor de leden. Het programma bestaat uit muziek, zang, voordracht enz. „Vox Humana” en „De Zuiderkring”, in Humanistisch Amsterdam bekende namen, werken mee.

Ook de jongerengroep in Amsterdam is actief. 27 October heeft men een contactavond belegd met de jongeren van de Vrije Gemeente. 5 en 6 Nov. nam men deel aan het Landelijk weekend van de Humanistische Jongeren Gemeenschap in het Meenthuis. Dat weekend is trouwens een groot succes geweest!

Rotterdam

Hoe het in Rotterdam gaat? Onderstaand briefje van de secretaris is veelzeggend.

Op 16 October heeft onze gemeenschap een bijeenkomst gehad op het landgoed „De Tempel” aan de Delftweg even buiten Overschie. We mochten ons in een flinke belangstelling verheugen. Enkele leden hielden een korte inleiding over het onderwerp „Waarom ik Humanist ben” en gaven hierop hun persoonlijke visie weer. Er werd ruim gebruik gemaakt van de gelegenheid tot vragen stellen. Tijdens de theepauze werd het landgoed bekeken. Het geheel is best in de smaak gevallen en we hopen er spoedig weer eens een bijeenkomst te beleggen.

Verder wil ik bij deze gelegenheid vertellen, dat we de leden-werfactie begonnen zijn. Binnenkort hoop ik gunstige resultaten van deze actie te kunnen melden.

Men ziet, we hebben ditmaal vooral de aandacht gevestigd op het werk in een aantal gemeenschappen. We durven gerust zeggen: Er is, ondanks de kritiek die we onderling altijd zullen moeten uitoefenen, een intens leven in ons Verbond. De belangstelling voor het Humanisme en het Verbond groeit door onze werkkraft.

H. LIPS,

Madoerastraat 35, Amersfoort (tel. 5677)

EENZAAM GRAF

Onder deze titel staat in Vrij Nederland van 19 Nov. j.l. het volgende stukje, dat wij zonder commentaar overnemen.

Hier zijn de feiten zoals ze ons werden medegedeeld. De feiten in alle nuchterheid.

Te Hengelo overleed op 3 October de heer B., stichter van de metaalbewerkerenvereniging „Broedertrouw”, die hij in 1899 hielp oprichten, en waarvan de leden — drie dagen voor zijn dood — juist het halve eeuwfeest blij hadden gevierd. Zes en twintig jaar lang was de heer B. voorzitter van „Broedertrouw” geweest. Een veteraan dus op vakverenigingsgebied. Een oud man, sinds 1933 door de fabriek waar hij werkte gepensionneerd.

De heer B. was rooms-katholiek. Zijn vakbond echter, werd in 1906 een afdeling van de Alg. Ned. Metaalbewerkerenbond, dus aangesloten bij het N.V.V.

En daarom werd de heer B., stervende, voor de keus gesteld: bedanken voor het lidmaatschap van de bond, die hij hielp oprichten en die hij een halve eeuw trouw waart, of — de genademiddelen der kerk worden u onthouden, een kerkelijke begrafenis wordt u geweigerd.

De keus voor de gelovige heer B. was moeilijk. Hij had zo gaarne naast zijn vrouw begraven willen worden. Hij had zo graag op zijn laatste reis de troost- en genademiddelen meegekregen, die de kerk hem had kunnen bieden. Toch deed hij de keus die volgens hem de juiste was; hij verloochende zijn verleden niet; hij bleef zijn „Broedertrouw” trouw; hij kon ook met de eeuwigheid voor ogen niet inzien wááaraan men het recht zou kunnen ontnemen hem tot die verloochening, die ontrouw, te dwingen. En zo werd hij niet in zijn eigen graf, niet naast zijn vrouw begraven, doch op het algemene, gemeentelijke kerkhof.

Hij was al eens meer ziek geweest. Ook toen werd hij in het r.k. ziekenhuis verpleegd. De familie was verbaasd daar de zieke in de zgn. „dodenkamer” aan te treffen. „Wij hebben dit gedaan, omdat wij willen proberen hem aan de andere kant te krijgen,” was het antwoord op het waarom.

Waarom? Dat vroeg een week vóór het overlijden een der zoons aan de geestelijke die de stervende voor de keus stelde. „Als er geen verbod was van lidmaatschap van het N.V.V. voor katholieken, zouden honderden zielen worden behouden,” zei de zoon. „Ja, maar duizenden anderen zouden verloren gaan,” was het statistische antwoord.

Herinnert men zich nog de rede van de heer Vermeulen te Genève? Het effect daarvan is alweer weggeëbd; de zaak is gesust; aan de top der Nederlandse vakbeweging werken de organisaties van het N.V.V. en de r.k. bonden weer samen. En dat is goed, natuurlijk. Maar toch: dat eenzame graf in Hengelo laat ons niet met rust.....

Een katholiek oordeel

In „De Maasbode” van 7 November j.l. schrijft Dr A. v. d. Wey, O. Carm., een oriënterend stuk over het Humanistisch Verbond. Hoewel hij natuurlijk de buitenkerkelijken als dolenden beschouwt, geeft hij de lezers van „De Maasbode” een objectief verslag van de redenen, die de humanisten geleid hebben tot de oprichting van het Verbond. Zijn stuk steekt daardoor gunstig af bij vele beschouwingen van kerkelijke zijde, die de lezers in het ongewisse laten op dit belangrijke punt. Wij halen uit Dr v. d. Wey's betoog het volgende aan:

In katholieke kringen spreekt en schrijft men ook nu nog meer over „humanisme” in het algemeen dan over het „Humanistisch Verbond”. En toch is dit Verbond de actueelste en meest levende vorm van humanisme na de oorlog in Nederland. Het ontplooit een grote activiteit en ziet zijn arbeidsveld bijzonder uitgebreid door de toenemende onkerkelijkheid.

Het is dus van groot belang, dat ook wij kennis nemen van wat er leeft en streeft in de moderne Nederlandse kringen der humanisten. Van protestantse zijde is de reactie in volle gang, doch wij hebben nog te weinig aandacht aan dit verschijnsel besteed.

Eén der hoofdkwesties en strevingen draait rond het verschijnsel van de toenemende onkerkelijkheid en haar eventueel funeste gevolgen voor mens en maatschappij. Vele onkerkelijken immers hebben geen geestelijk houvast meer en zweven stuurloos tussen hemel en aarde. De steun en kracht der oude Kerk ontvielen hun, maar tot een nieuw positief en zedelijk ideaal, geloof of mythe hebben zij zich nog niet omhoog-

gewerkt.

Nu kan vrijwel geen mens echter lange tijd zonder ideaal, geloof of mythe leven zonder te vervallen in een soort utilitarisme, opportunisme of geestelijk nihilisme. Velen, wellicht de meesten, geraken niet vervreemd van de Kerk, omdat ze positief een ander en beter geloof hebben gevonden of een ideëler levens- en wereldbeschouwing. Meestal zijn de vervreemding en afwending zonder zielestrijd, zonder enthousiasme voor iets mooiers werkelijkheid geworden. Enthousiasme in het oude geloof en warmte voor hun Kerk hebben ze eigenlijk ook vrijwel niet gekend en daarom kan men eigenlijk niet spreken van een zich losscheuren, maar van een geruisloos afglijden. En al geeft de volkstelling van 1947 voor Nederland 17% onkerkelijken op, men kan veilig aannemen dat het aantal en percentage afglijdenden aanmerkelijk hoger ligt.

In de verwijdering en het afglijden van de Kerk en van het christelijk geloof ligt een enorme problematiek opgesloten voor de maatschappij. Hiervan zijn niet enkel de vurige christenen overtuigd, maar ook de ernstige buitenkerkelijken. Geen van beiden kan het onverschillig laten of die afglijders nog tijdig een nieuw levenshouvast zullen vinden of helemaal zullen afzakken naar een geestelijke nihilisme en tot hordemensen vervallen.

Vele overtuigde humanisten zien in de toenemende onkerkelijkheid een teken, dat vele moderne mensen geen bevrediging, houvast en kracht meer vinden bij het Christendom. De kerken kunnen de vervreemden ook vrijwel niet terug winnen. Moet men ze dan aan hun lot overlaten?

KUNST in België

door Prof. Dr LAVALLEYE

244 blz. - 370 illustraties op kunstdruk - formaat 24×30

En geheel linnen band gebonden f 17.50

Een pracht boek met 370 afbeeldingen van Belgische Kunstwerken, die zo gerangschikt zijn, dat van eenzelfde onderwerp een Romaans, een Gotisch, een Renaissance en een Barokkunstwerk aanwezig is, zodat men door beschouwing en **vergelijking** de verschillende voorstellingswijzen en stijlen kan leren kennen.

Een kostelijk boek voor kunstliefhebbers.

IN DE BOEKHANDEL VERKRIJGBAAR

G. B. van Goor Zonen's U.M. N.V. - 's-Gravenhage